

Универзитет у Београду

Филозофски факултет

Одељење за историју

Дипломски рад

**Војни пуч у Етиопији и смрт Хаила Селасија у београдској
штампи**

Ментор: др Радина Вучетић

Студент: Милан Трипковић

Садржај:

Предговор	3
Увод	7
Трансформација грађанске побуне у војну диктатуру	11
Узроци незадовољства у Етиопији 1974.године.....	11
Фебруарске демонстрације.....	16
Војска као кључни фактор у земљи.....	24
Детронизација	31
Систематско урушавање царске власти.....	31
Цар је отишао.....	37
Изазови за нове власти и смрт Хаила Селасија.....	41
Закључак	46
Извори и литература	48

ПРЕДГОВОР

Промене и Етиопији '74-е и '75-е године, само су један у низу догађаја који су изазивали пажњу светске штампе и јавности у првој половини 70-их година 20. века. Реч је о догађајима као што су: Јомкипурски рат, нафтна криза коју је тај рат изазвао, војни пуч у Чилеу, Кипарска криза, глад у Африци изазвана сушом, грађански рат у Камбоџи, уједињење Вијетнама... дакле, реч је о догађајима који су, по међународним последицама које су изазвали, несумњиво значајнији од свргнућа последњег цара Соломонске династије. Чак су неки од тих догађаја директно утицали на војни удар у Етиопији 1974.године.

То, ипак, не значи да су промене у овој источно-афричкој држави остале непримећене од стране међународне или домаће штампе. Напротив, београдска штампа, која је у фокусу овог рада, добро је обавештена и свакодневно преноси вести, како домаћих дописника из саме Етиопије, тако и најпознатијих светских новинских агенција, као што су амерички УПИ и АП, совјетски ТАСС, британски Ројтерс или француски АФП. Такође, домаће новине често су преносиле и чланке иностраних штампаних медија, попут недељника *Jeune Afrique* или *Њујорк Тајмса*, па су вести о пучу у Етиопији разноврсне. Извор информација су, дакле, и агенције и часописи које послују у државама које су међусобно различите – идеолошки гледано, па тако читалац добија могућност да сагледа „ширу слику“ о ситуацији на Рогу Африке.

Оно што војну побуну у Етиопији чини значајном јесу специфичности и карактеристике које је разликују од осталих до тада познатих. У питању су: трајање самог пуча, тајновитост организације која је стајала иза побуне, одсуство крвавих унутрашњих сукоба које су очекивали у међународној јавности уколико дође до свргавања Хаила

Селасија итд. Самим тим и извештавање београдских медија о овом догађају има своје специфичности. Пре свега, свргавање Хаила Селасија и рушење постојећег друштвено политичког система у Етиопији су били процеси који су неочекивано дуго трајали. Тако су и информације о овим догађајима стизале до домаћих читалаца у дужем временском периоду и по правилу су биле потпуније како је време одмицало, јер су и околности под којима су се процеси у Етиопији одвијали биле јасније. У овом хронолошком оквиру вести из Етиопије су наизменично изазивале већу или мању пажњу у нашим штампаним медијима. Тако, рецимо, најпотпуније информације о узроцима незадовољстава који су довели до фебруарских демонстрација у Адис Абеби, па и о самим демонстрацијама, добијамо тек након одређене временске дистанце када су други догађаји довели до појачаног интересовања за прилике у Етиопији, као што је детронизација или смрт Хаила Селасија. Тада читаоци домаћих часописа добијају потпуније информације и о догађајима који су претходили ономе што је изазивало интересовање у том тренутку.

Временски оквир за писање овог рада је период од фебруара 1974.године, када долази до судбоносних демонстрација које уједно представљају почетак процеса који је резултирао свргавањем цара и револуционарним променама у Етиопији, до септембра 1975.године, када пада прва годишњица свргавања Хаила Селасија и када можемо да уочимо какву је реакцију београдских штампаних медија изазвала смрт последњег владара Соломонске династије и коначну оцену наших медија о догађајима који су се збили у Етиопији у овом временском оквиру. То је период када можемо да пратимо догађаје од битности за ову тему, са одређеним временским интервалима када Етиопија није у фокусу писања домаће штампе. У тим интервалима, на први поглед, долази до смиривања ситуације на „крову Африке“, а самим тим и до затишја у писању домаћих штампаних медија, да би након њих, по правилу, долазило до великих промена који би до темеља уздрмали царство и наново изазвали подстицај за анализу дешавања у овој афричкој држави. Септембар 1975.године је крај прве фазе Етиопске револуције за коју се обично самтра да је трајала 1974.-1987. године. До тог тренутка се кристалише ко стоји иза пуча у Етиопији, који су њихови циљеви и планови, како мисле то да постигну и колико су решени да свој наум спроведу до краја. Тековине царства су до тада у потпуности урушене, а последњи реликт тог времена- цар, одлази са сцене 27. августа 1975. године.

За писање овог рада, као извори, коришћени су чланци дневних листова: „Политике“, најстаријег и најреномиранијег дневног листа у Србији, као и „Борбе“ која је основана 1922. године као службено гласило КПЈ (од 1952. год. СКЈ) па је њено писање углавном одражавало и званичне ставове владајућих кругова у СФРЈ. Поред ових дневних листова коришћени су и чланци недељника НИН, као и двонедељника „Међународна политика“.

Поред анализе београдске штампе, за боље разумевање етиопске кризе било је неопходно консултовати страну и домаћу стручну литературу. Од домаћих аутора, најзначајнија је књига, *Etiopija: od imperije do revolucije* Душана Микље, југословенског новинара и дописника из Адис Абебе. У свом раду, објављеном 1977. године Микља управо обрађује догађаје које су од битности за ову тему, које је притом, као дописник *Танјуга*, сам доживео. Значајна је и књига Наде Швоб-Ђокић- *Etiopija*, у којој ауторка обрађује теме које се тичу етиопске историје, етничке, економске, социјалне и верске структуре пре револуције 1974. Од домаћих аутора ту су још Младен Гавриловић са књигом *Ratni plamenovi roga Afrike* и Иван Ивековић и његово дело *Afrika u borbi za drugu nezavisnost*, кроз чије се радове могу осветлити локалне, афричке прилике и како на њих утичу дешавања у Етиопији. Од страних аутора, коришћена су дела Од Арне Вестада *Globalni Hladni rat* и *Cambridge History of the Cold War*, која пружају увид у шири контекст хладноратовских прилика у којима се одвијају дешавања у Етиопији. Од литературе на страном језику коришћени су још дела: *Fate of Africa. A history of the continent since independence* Мартина Меридита, *History of modern Affrica* Ричарда Рида и *Conflicting Missions* Пијера Глејјесеса која садрже најновија сазнања о процесу који се одвијао на „Кову Африке“ 1974. и 1975. године.

Оно што писање ових београдских часописа о овој теми чини занимљивим и значајним, поред тога да омогућава сагледавање слике из једне шире перспективе, јесте и чињеница да су Југославија и Етиопија тада две државе у изразито пријатељским односима, који ће остати непомућени без обзира на војни пуч. Наиме, код свих претходно наведених догађаја са половине 70-их, југословенска штампа, јавност као и политички естаблишмент, имају формирано мишљење о тим сукобима и своје миљенике за које сматрају да су у праву и које здушно подржавају. Па су тако негативци Лон Нол у

Камбоџи, Пиноче у Чилеу, Израел... а фаворити- Народом Сиханук, Аљенде, Египат итд. У случају Етиопије уочљив је недостатак апсолутног и очигледног „кривца“, будући да је етиопски цар у одличним односима са СФРЈ и њеним председником Титом, док се, са друге стране, побуњени етиопски официри залажу за корените социјалне промене, које би званична политика СФРЈ сматрала за легитимне у било којој другој држави.

УВОД

Етиопија је пространа источноафричка држава, која географски припада простору који се назива „Рог Африке“ и који дели са Сомалијом и Цибутијем на истоку. На југу се граничи са Кенијом а на западу са Суданом, док на северу има излаз на Црвено море преко Еритрејских лука Масаве и Асаба. Етиопију често колоквијално називају „кровом Африке“, јер је Етиопска висораван највиши и најпространији плато у Африци, са врховима који прелазе 4.500 метара.

Почетком 70-их година Етиопија је имала преко 25 милиона становника. У питању је мултиетничка држава којом су традиционално доминирали Амхари, чији је језик био званични језик и који су држали кључна места у државној администрацији, иако су чинили свега око 30% становништва. Нешто бројнији од њих били су (а и данас је однос мање-више исти) припадници народа Оромо, са тим што ни они нису чинили апсолутну већину већ једну трећину укупног становништва. Од осталих етничких скупина бројнији су још Сомалци, припадници народа Тиграи и њима сродни народ Тигре¹. Све укупно, било је 110 етничких скупина у Етиопији. Битно је још напоменути да су Тигриње (Тиграи) чинили апсолутну већину у провинцији Еритреји.

Највећи и најбитнији градови у Етиопији, поред престонице Адис Абебе, били су још: престоница Еритреје Асмара, Гондар и Харар. Поред ових од важности за Етиопију били су градови Асаб и Масава, јер су то једине луке у Етиопији и Диредава као важно железничко чвориште.

Етиопија је била и дубоко верски подељена. Она је доминантно хришћанска земља са највише верника Етиопске православне Тевахедо цркве, док су значајна верска мањина сунитски муслимани који су чинили трећину становника.

---

¹ Nada Švob-Đokić, *Etiopija*, Beograd 1976, 6-7.

Овом древном царевином владали су потомци лозе старе 2500 година која, по романтичној легенди, наводно води порекло од љубавне романсе краља Соломона и краљице од Сабе. У време пуча, на трону се налазио 82-годишњи цар Хаиле Селасије први, „краљ краљева“ и „јудејски лав“, како је још гласила титулатура. Он је био 225. краљ по реду од Соломонових времена.² У време када је дошао на власт, Хаиле Селасије је важио за великог реформатора. Следио је пример Јапана који је од 60-их година 19.века сузбијао европску експанзију, побољшавао квалификованост радне снаге и образовање, а опет успевао да одржи царску власт. Доводио је стручњаке из САД и Европе да обучавају војску и покрену развој индустријске производње, али и даље, пред револуцију, у Етиопији је било само 100.000 радника док се преко 90% становништва бавило пољопривредом.³ У Етиопији је постојао парламент, али лишен било каквог утицаја на политичка дешавања у земљи, владу је постављао сам цар и министри су за свој рад одговарали само цару.

Највећи земљопоседник у Етиопији био је двор. Рачунало се да је царска породица управљала земљом која је одговарала величини од Југославије. Други највећи поседник земље била је црква, док је трећу групу земљопоседника чинило племство - „заслужни грађани“. Они заједно су били власници 90% обрадивих површина. Земљопоседничка имања давана су у закуп беземљашима, који су за њих дуговали већи део приноса и плаћали порез. Поред тога, били су у обавези да код властелина обављају различите услуге.⁴

Према званичним статистикама Уједињених нација Етиопија је 1974 године била једна од десет најсиромашнијих држава света, доходак је једва прелазео 60 долара по становнику. За здравствене потребе трошило се свега 1,25 долара по човеку, а на 40 хиљада људи долазио је по један лекар.⁵

Таква је била суморна реалност у Етиопији пред дешавања која су на крају довела до укидања царевине и промена у целокупном друштвеном, политичком и економском животу њених грађана.

---

² Велизар Савић, „Цар и фолксваген“, *НИН*, 22.септембар 1974, 45.

³ О.А. Vestad, *Globalni Hladni rat*, Beograd 2008, 336.

⁴ Dušan Miklja, *Etiopija: od imperije do revolucije*, Beograd 1977, 24-25.

⁵ Д. Микља, „Јаросно буђење“, *НИН*, 12.децембар 1974, 42-43.

Тема овог рада јесте заправо почетак трансформације Етиопије од феудалне монархије Хаила Селасија до стаљинистичке диктатуре Менгисту Хаиле Маријама и однос реформатора према остарелом цару. Овде видимо зачетке експериментисања са марксизмом и пан-етиопским национализмом, као и покушаје да се неправедни и непродуктивни економски систем замени нечим бољим.

Задатак овог истраживања такође, јесте приказати војни пуч у Етиопији виђен кроз призму београдских штампаних медија и испитати какве су реакције у Југославији изазвале промене настале у једној, до тада, пријатељској држави. Нарочито је важно и увидети однос председника Тита према детронизацији Хаила Селасија, који је до тог времена важио за његовог великог личног пријатеља.

На почетку, треба прво истакнути да ове две државе, а нарочито двојица њихових вођа, имају доста тога заједничког. Етиопија и Југославија биле су чланице Покрета несврстаних и као такве делиле су мишљење према колонијализму. Гајиле су добре односе са земљама трећег света јер су тамо лежали и њихови интереси. Обојица вођа борила су се против фашизма и стране инвазије у другом светском рату и на том путу стекли симпатије јавности и на неки начин симболизовали су своје државе пред очима међународне заједнице. Тито и Хаиле Селасије су били аутентични ликови светске међународне сцене након другог светског рата, били су веома активни и наметали су се као вође земаља Трећег света. Јосип Броз Тито је био један од оснивача Покрета несврстаних, док је Хаиле Селасије био оснивач Организације афричког јединства чије је седиште било у Адис Абеби. Заједничко за обојицу је изграђивање култа личности који је годинама учвршћиван и који је био бедем против дезинтеграције ове две мултиконфесијалне и мултиетничке државе. Ту се, поред чињенице да су обојица исто годиште, сличности између двојице државника завршавају.

Јосип Броз Тито је био председник социјалистичке државе, за етиопске стандарде прилично развијене економски и друштвено-политички. Са друге стране, Хаиле Селасије је био цар капиталистичке државе, у којој је он сам најкрупнији капиталиста, владао је као просвећени апсолутиста у земљи у којој су владали феудални друштвени односи.

Највећи војно-економски партнер Етиопије, иако је она несумњиво припадала кругу несврстаних држава, биле су САД. Оне су чак у Еритреји, у граду Асмари, имале своју

војну базу од великог стратешког значаја. У самој Етиопији налазио се велики број америчких војних саветника, а етиопски официри, међу којима и Менгисту Хаиле Маријам и Аман Андом, похађали су специјалне војне курсеве у Сједињеним Америчким Државама.

Са друге стране СФРЈ и њен председник Тито, отворено су подржавали социјалистичке промене у иностранству, налик на оне које ће се десити у Етиопији 1974. године.

Значај пуча у Етиопији лежи у чињеници да, за разлику од Тијеовог режима у Ј. Вијетнаму или Лон Ноловог у Камбоци, Етиопија Хаила Селасија 1974.год. није идеолошки непријатељ СФРЈ (иако би по природи ствари можда требало да буде тако), између две државе владају хармонични односи, а сам Хаиле Селасије је важио за великог реформатора. Стога испитивање домаћих извора о овом догађају „добија на тежини“.

1. ТРАНСФОРМАЦИЈА ГРАЂАНСКЕ ПОБУНЕ У ВОЈНУ ДИКТАТУРУ

1.1 УЗРОЦИ НЕЗАДОВОЉСТВА У ЕТИОПИЈИ 1974. ГОДИНЕ

Југословенска штампа испрва обавештава о немирима у Етиопији из фебруара '74-е године без дубљих анализа због чега до немира долази и који су узроци незадовољства. Новости из Етиопије су тада део сервисних вести са штурим обавештењем о демонстрацијама и непосредним поводима за штрајкове у Адис Абеби. Тако, прва обавештења о протестима у главном граду Етиопије доноси Политика у чланку из 23. фебруара у коме се само преноси да су три лица погинула у нередима изазваним наглим скоком трошкова живота у Етиопији.⁶

О правим узроцима, београдска штампа извештава читаоце тек нешто касније, када је постало очигледно да ће у Етиопији доћи до озбиљних промена и да проблеми који тиште народ захтевају дубљу анализу. Са друге стране, битно је напоменути да су југословенски новинари писали о овој теми кроз читаву 1974. годину, кад год би прилике у Етиопији изазвале интересовање домаће јавности. Тада су информације које су добијали домаћи читаоци били потпуније, а сама критика Селасијеве Етиопије израженија.

Изузетак у писању наших штампаних медија о узроцима који су утицали на незадовољство у Етиопији, јесте писање Антона Беблера о великој глади као последици узастопних сушних година које су задесиле Етиопију почетком 70-их година 20-ог века, у чланку објављеном у *НИН*-у. У том чланку Антон Беблер обавештава о броју људи у Етиопији угрожених глађу и узроцима суше која је задесила ову афричку земљу. Шта више, аутор у свом тексту, обрађујући тему узрока велике глади, јасно подвлачи улогу феудално-капиталистичког велепоседа у овом проблему, као и улогу корумпираних чиновника, цркве, неефикасност државног апарата па и удео самих сељака који из незнања доприносе да ова пошаст поприми драматичне обиме. Дакле, Антон Беблер пишући о проблемима који су задесили Етиопију 24. фебруара 1974. године, свега пар дана од почетка протеста, јасно износи критике на рачун етиопских функционера, па и самог друштвеног

---

⁶ „Нереди у Адис Абеби“, *Политика*, 23. фебруар 1974, 3.

уређења Етиопије, што је можда неочекивано узимајући у обзир односе двеју држава, али притом истиче залагања цара Хаила Селасија за решавање кризе и његову бригу за етиопски народ.⁷ Овакав благонаклони однос наших штампаних медија према остарелом цару биће константа све до његове смрти 1975.године, док ће однос према другим друштвено-политичким чиниоцима бити далеко оштрији.

Управо је катализатор за избијање демонстрација у фебруару 1974.године била је глад изазвана великим сушама, наравно уз нафтну кризу која је проузроковала скок животних намирница. Да криза добије драматичне размере побринула се корупција и неефикасна државна управа.

Колике су размере глади у Етиопији, читалац у Југославији је могао да прочита у већ поменутом чланку Антона Беблера 24.фебруара 1974.године у *НИН*-у: „масовна глад почела је марта 1973. До краја прошле године суша и глад су погодиле делове етиопских покрајина Воло, Тигре, Нараргем Шоа и Гему Гофа. Највише је патила покрајина Воло – у њој је преко половине свих погођених у Етиопији. Рачуна се да је непосредно угрожено од 1.5 до 2 милиона становника Етиопије. Колико је од тога још живих – нико не зна. Вероватно је 200 или 300 хиљада мање него марта прошле године.“ Који су још фактори утицали на појаву глади у Етиопији можемо прочитати у истом тексту – глад је највише погодила баш оне провинције у којима феудално-капиталистички посед заузима највећи део обрадивог земљишта, дакле то је друга страна проблема, поред суше, који произилази из унутрашњих друштвено-економских односа⁸.

Душан Микља, који је био очевидац догађаја у Етиопији, саопштава у свом чланку објављеном у јуну исте године у *Борби*, дакле часопису који је близак званичним политичким круговима СФРЈ, да неки од велепоседника нису презали чак ни од скривања вишкова жита, чекајући да цена крене навише, па се тако цена жита удвостручила у кратком временском року. Због овакве ситуације су се још крајем 1973.године појачали захтеви за променом система земљишног власништва који је не само поштедео богаташе последица суше, већ им је омогућио да стекну корист.⁹ Југословенским аналитичарима су били познати и извештаји међународних хуманитарних организација које су деловале у

⁷ А. Беблер, „Два милиона гладних“, *НИН*, 24.фебруар 1974, 32.

⁸ Антон Беблер, „Два милиона гладних“, *НИН*, 24.фебруар 1974, 32.

⁹ Душан Микља, „Авет смрти креће ка југу“, *Борба*, 14.јун 1974, 3.

Етиопији у којима су описивале равнодушност, несавесност и корупцију локалних власти као и зеленашење крупних земљопоседника који су „мирно седели“ на својим залихама жита, гледајући комшије како умиру од глади, откупљујући земљу и стоку будућности.¹⁰ Такође, истицано је да су глади допринели и сами сељаци, јер су неконтролисаним крчењем шума убрзали пропадање плодне земље.¹¹

Један од највећих проблема који је утицао на појаву масовне глади и лоше материјално стање већине становника Етиопије, заостале друштвено-економске односе, описује Микља у *НИН*-у децембра 74-е. Сељаци, дакле девет десетина укупног броја становника, нису се ни за педаљ померили из средњег века. Приморани су да предају трећину или половину приноса земљопоседнику, притом и да кулече на властелинским имањима, живећи на ивици егзистенције „од колевке па до гроба“.¹² Исти аутор, у књизи коју је написао убрзо после смрти Хаила Селасија, описивао је оно што је сам видео и доживео као дописник из Етиопије '74-е и '75-е године, ту детаљније говори о животу сељака у Етиопији: „Сва сељачка имовина састојала се од одеће и округле колибе зване „тукула“, нису чак имали ни оруђа за обраду земље ни стоку за вучу. Све се то добијало од земљопоседника и све је уписивано у дуг. Парадоксална је и чињеница су сељаци поднели сав терет фискалних намета. Чак су плаћали таксе за болнице и школе, а да нису били у прилици да користе услуге ових институција. Са друге стране, како је касније откривено, аристократија и високи функционери годинама нису плаћали порезе на приходе и на имовину, а међу онима који су избегавали пореске обавезе био је и сам цар“.¹³

Незадовољника 1974.год. у Етиопији је било много чак и ако изузмемо глад и нафтну кризу, изазвану Јомкипурским ратом, догађаје који су утицали на погоршање животног стандарда већег дела Африке па и света. Реч је о мултиетничкој држави чије је становништво било састављено од 110 различитих скупина, али су на важнијим местима у државној управи углавном били постављени припадници једног племена - Амхари. То је, логично, изазивало незадовољство међу припадницима других народа ове простране царевине. Такође, иако је било више верских заједница, Етиопска Тевахедо црква(којој су

---

¹⁰ Радомир Личина, „Побуна у Асмари“, *Борба*, 2.март 1974, 3.

¹¹ Антон Беблер, „Два милиона гладних“, *НИН*, 24.фебруар 1974, 32

¹² Д. Микља, „Јаросно буђење“, *НИН*, 12.децембар 1974, 42.

¹³ Dušan Miklja, *Etiopija: od imperije do revolucije*, Beograd 1977, 25.

припадали Амхари) је била званична државна црква.¹⁴ О оваквим неравноправностима у верском и политичком животу, као проблемима етиопског друштва који су делом довели до опште грађанске непослушности, писао је Ђорђе Раденковић у *Политици* 10. марта. Нарочито је интересантан је његов коментар у овом чланку да је Хаиле Селасије (етнички Амхар и верник Етиопске Тавахедо цркве) „атакирао на овакву неравноправност, али је није у потпуности уклонио“, притом, непружајући додатне информације на који начин је то цар „атакирао“ на овај проблем и који су домети његовог покушаја да полуге власти у Етиопији учини доступнијим другим верским и етничким скупинама у држави.¹⁵

Што се тиче политичког живота, сва власт је била сконцентрисана у рукама једног човека. Парламент је постојао, али није имао никакав значај. Министре, гувернере, више државне функционере постављао је цар и они су само њему одговарали. На локалном нивоу, ситуацију су контролисали моћни и бахати феудалци – расови. Они су за провинције представљали оно што је цар био за целу државу.¹⁶ Иако су ове чињенице биле познате југословенским новинарима, удео цара у креирању неравноправног друштва константно је умањиван како би се оправдала подршка Југославије очигледно лошем државном систему и спречило стварање неугодних аналогија са подршкама које су добијали други режими у свету, а које је званични Београд осуђивао са „моралне узвишице“.

Етиопија није била поштеђена ни сепаратистичких покрета, који су наилазили на страну подршку. Најзначајнији је био Еритрејски ослободилачки покрет. Еритреја је била приобална провинција која је имала другачији историјски развој од Етиопије. Доста времена провела је под влашћу страних завојевача – Отоманске империје и касније Италије, па се стога јавила и свест о посебности ове области у односу на остатак Етиопије. Штавише, део царевине Етиопије постаје тек 1950. године и то као посебна федерална јединица (до 1962.год.). Многи у Еритреји сматрали су да њихова провинција нема ништа заједничко са Етиопијом и да треба прогласити независност од ове царевине. Сукоби у Еритреји тешко су притискали Етиопију не само војно и економски, већ и политички. Треба, ипак, нагласити да разлози за еритрејски сепаратизам нису тесно повезани са

---

¹⁴ Nada Švob-Đokić, „Etiopija“, Beograd 1976. 7.

¹⁵ Ђ. Раденковић, „Изненађени лав“, *Политика*, 10.март 1974, 2.

¹⁶ Nada Švob-Đokić, „Etiopija“, Beograd 1976. 17.

разлозима због којих долази до Етиопске револуције, па тако пад монархије не решава проблеме које Етиопија има са овом провинцијом, иако су у почетку чињени напори у том смеру, али је криза у овој провинцији битно допринела незадовољству војника чије је присуство у Еритреји било неопходно. Домаћа штампа, на неки начин, третира Еритрејску кризу одвојено од војног пуча и свргнућа Хаила Селасија, али потпуно свесна да би отцепљење Еритреје значило политичко и економско самоубиство за нови војни режим, како то описује Божидар Дикић у чланку који је објавио у „НИН-у“¹⁷. Слична ситуација била је и са Огаденом. Ту провинцију Етиопије насељавали су махом Сомалци, па је Сомалија годинама показивала претензије на овај простор, око ког се ратовало и пре и после свргавања Хаила Селасија.

Међутим, кључ незадовољства лежао је у тешким животним условима који су погађали већину становништва без обзира где се оно налазило, коју веру исповедало, ком племену припадало или којим послом се бавило. Ђорђе Раденковић у тексту који је објављен у Политици закључује да су узроци незадовољства комбиновани и да је то разлог зашто су фебруарске демонстрације наставника, шофера и студената наишле на одјек у широким народним масама. Он сликовито описује да су „сви поводи и захтеви извирали из заједничког негодовања и сливали се у једну бујицу протеста“, а да је незадовољство „полетело ошинуто бичем страшне суше“.¹⁸

Ситуација са радницима није била ништа боља, а њихов положај је посебно изазивао интересовање код београдске штампе иако је број индустријских радника био занемарљив у односу на укупно становништво Етиопије тог времена. Радници су у тешким условима, за мале плате и без неопходне опреме иако су предузећа, углавном у страном власништву, остваривале велику добит. Такође, интересантно је да многе стране компаније нису улагале свој новац већ користиле зајмове које су су етиопској влади стављали на располагање међународни фондови и финансијске институције. По правилу, стране компаније су биле корисници и локалних извора капитала иако је било логично очекивати да етиопска предузећа имају предност на домаћем тржишту новца. А по информацијама које је изнео Д. Микља у поменутој књизи, при склапању уговора са иностраним фирмама, није се водило рачуна да ли је потписивање било повољно за државу већ је било битније

¹⁷ Божидар Дикић, „Еритрејске главобоље“ *НИН*, 6. октобар 1974, 42.

¹⁸ Ђ. Раденковић, „Изненађени лав“, *Политика*, 10. март 1974, 2.

колико ће деоница и директорских места припасти царској породици и осталим утицајним личностима.¹⁹

Можда најсадржајнију оцену фактора који су довели до општег незадовољства у свим друштвеним слојевима дао је С. Михаиловић у свом чланку „Етиопија пре свега“ који је објављен у *Међународној политици* 16. Септембра 1974. Аутор је, бавећи се прогласом Координационог комитета оружаних снага, подсећао шта је то довело до фебруарске кризе која је уздрмала целокупну структуру државе. Он као поводе за незадовољство наводи глад и немар етиопске владе у вези са овим проблемом, затим увођење новог образовног система са којим се нису сагласили ни студенти ни наставно особље, пораст цена нафтних деривата, поскупљење робе за широку потрошњу и ниске плате војника које су довеле до непослушности у војним гарнизонима. Међутим, прави разлози војних побуна и радничких штрајкова су били дубљег и дугорочнијег карактера, њих аутор види у конзервативној и веома заосталој политичко-друштвеној и економској структури Етиопије у којој су владали феудални и племенски односи, као и у централистичком систему власти и апсолутистичком методу владавине, избегавајући, притом, помињање Хаила Селасија у оваквом контексту.²⁰

1.2 ФЕБРУАРСКЕ ДЕМОНСТРАЦИЈЕ

Испоставиће се да су студенти и просветни радници били ти који ће започети лавину грађанске побуне 18. и 19. фебруара, незадовољни реформом образовања. Њима су се убрзо прикључили таксисти и возачи транспортних предузећа.²¹

О природи незадовољства шофера поближе се сазнаје у чланку Мирјане Радошевић, објављеном у *Политици*. Наиме, непосредни повод за протесте таксиста и возача било је повећање цена горива за 50%. Повећање је уследило непосредно након што је склопљен директан уговор са Саудијском Арабијом о снабдевању нафтом, који би, по логици ствари, требао да доведе до снижавања цене нафтних деривата. Ситуацију су за лично богаћење

¹⁹ Dušan Miklja, *Etiopija: od imperije do revolucije*, Beograd 1977, 28-29.

²⁰ S. Mihajlović, „Etiopija pre svega“, *Međunarodna politika*, 16. septembar 1974, 24.

²¹ Радомир Личина, „Побуна у Асмари“, *Борба*, 2. март 1974, 3

искористили министри етиопске владе, на првом месту министар унутрашњих послова. Разним шпекулацијама поделили су корист са петролејским компанијама „Агип“ и „Тотал“.²² Овакве, потпуније, информације читаоци југословенских новина често су добијали са одређене временске дистанце, када су коментатори етиопских прилика и извештачи из ове источноафричке државе имали бољи увид у то шта се заиста десило почетком 1974.године, па тако и вести о злоупотребама у снабдевању нафте које преноси Мирјана Радошевић у свом чланку, објављене су 23. августа 1974 године, дакле, шест месеци од демонстрација у Адис Абеби које су покренуле лавину промена.

Етиопска влада је у први мах покушала да на протесте одговори деловањем полицијских снага и у ноћи између 21. и 22. фебруара полиција је добила наређење да пуца на демонстранте.²³ Након што је сукоб полиције и демонстраната ескалирао, цар је реаговао увођењем низа мера које су за циљ имале смањење трошкова живота увођењем система контроле цена, смањењем цене бензина и одлагањем реформе образовања.²⁴ Занимљиво виђење фебруарских демонстрација даје Ђорђе Раденковић у свом чланку од 10.марта, објављеном у *Политици*: „на незадовољство изазвано драстичним социјалним разликама и корупцијом управног апарата, који су још дошли до изражаја услед светске економске кризе и суше, етиопска влада одговорила је мецима“. У овом чланку аутор прави дистинкцију у томе ко је наредио обрачун са демонстрантима, истичући јасно ту улогу владе и премијера, док се са друге стране, подвлачи напор цара да реши проблеме увођењем мера које би смањиле трошкове живота, иако се у том истом чланку може претходно прочитати и да Хаиле Селасије у Етиопији има апсолутну власт где он поставља како премијера тако и све министре који за свој рад одговарају само њему.²⁵

Иако је влада предузела мере да се обустави штрајк таксиста, а такође прихватила захтеве просветних радника да са њима уђе у преговоре²⁶, већ у ноћи 26.фебруара у Асмари, административном центру провинције Еритреје, долази до побуне војске изазване, како преноси београдска штампа, лошим условима живота и ниским платама. Побуњеници, којих је по проценама било 10.000, заузели су кључне позиције у граду

---

²² Мирјана Радошевић, „Потреси великих промена“, *Политика*, 23. Август 1974, 5.

²³ Радомир Личина, „Побуна у Асмари“, *Борба*, 2 .март 1974, 3.

²⁴ „Војска преузела контролу у Асмари“, *Борба*, 27.фебруар 1974, 2.

²⁵ Ђорђе Раденковић, „Изненађени лав“, *Политика*, 10.март 1974, 2.

²⁶ „Нереди у Адис Абеби“, *Политика*, 23.фебруар 1974, 3.

укључујући аеродром и тражили од владе хитно решавање њихових проблема.²⁷ Након Асмаре, долази и до побуна морнарице у еритрејској луци Масави и ваздухопловних снага у граду Дебре Зеиту, само педесет километара удаљеном од престонице.²⁸ Побуњени морнари и ваздухопловци солидарисали су се са колегама у Асмари, где се, по налогу цара, упутио начелник генералштаба етиопске војске - генерал Асафа. На састанку са генералом, војници Друге дивизије исказивали су лојалност цару Хаиле Селасију, али су захтевали хитно испуњавање њихових захтева. Интересантне вести о мисији ген. Асафе, које су пренели *Борба* и *Политика* само илуструју изненађеност новинара тајновитошћу под којима су се одигравали процеси у Етиопији. Наиме, поменути југословенски листови пренели су исту вест да је агенција УПИ јавила да се начелник генералштаба вратио у престоницу на консултације, док је АФП, позивајући се на поуздане изворе, објавио да је генерал Асафа, заједно са још неким официрима из његове пратње, задржан у Асмари као таоц.²⁹

Суочен са оваквом ситуацијом, цар је посетио јединице Друге дивизије стационаране у Адис Абеби и у обраћању војсци упутио „апел за очување јединства“, том приликом позвао је војнике да врше свој задатак у служби националне одбране. Интересантно је да је Хаиле Селасије овом приликом обавестио јавност да се Етиопијом шири незадовољство због малих плата и лоших услова рада, а да је то последица светске економске кризе.³⁰ Док ће касније београдска штампа, али и модерна историографија писати о томе да незадовољство има много ширу основу, а да су то последице деловања много више фактора од којих је светска економска криза само један.

Већина штампаних медија, како домаћих тако и иностраних, пренела је саопштење војника у коме се подвлачи да војна побуна у Асмари никако није уперена против остарелог цара, иако је било и оних који су сматрали да је по среди закулисна борба око тога ко ће наследити осамдесетдвогодишњег цара и да стране силе имају умешане руке у побуну. О тим опречним мишљењима писао је Радомир Личина у чланку који је објављен у *Борби*, поткрепљујући тврдње „теоретичара завере“ чињеницом да је побуна почела у

---

²⁷ „Војска преузела контролу у Асмари“, *Борба*, 27. фебруар 1974, 3.

²⁸ „Морнарица пришла побуњеницима“, *Политика*, 28. фебруар 1974, 3.

²⁹ „Апел цара Хаиле Селасија“, *Борба*, 28. фебруар 1974, 2.

³⁰ „Апел Хаила Селасија на очување јединства“, *Политика*, 28. фебруар 1974, 3.

војном гарнизону стационараном у Асмари где је, у том тренутку, постојала велика америчка војна база „Кагнев“.³¹

Јако је интересантно писање Душана Микље, дописника из Адис Абебе, о демонстрацијам у престоници Етиопије и војној побуни која је уследила у Асмари. Он је у свом чланку, који је објављен у *НИН*-у 10.марта, писао да је војна побуна, као уосталом и саме демонстрације, изазвана лошим материјалним стањем, али да је резултирала захтевом за свеобухватним друштвеним и економским реформама. Суштина ових реформи сводила се, како пише Микља, на питање својинских односа на земљи од које живи 90% етиопског становништва. Иако је обрађују, сељаци већином нису власници тих парцела већ за њих плаћају ренту аристократији или цркви. Такође, у овом тексту аутор износи тврдњу да се радикални захтеви студената тешко могу остварити исто колико се тешко могу одржати привилегије земљопоседничке аристократије и да између ова два супротстављена тора стоје војска и цар.³²

Под притиском војника и њихове претње да ће „пролити крв за одбрану мајке Етиопије и њеног цара“³³ премијер Аклилу Хабте Волд поднео је оставку 27.фебруара. Именовање Енделкачуа Маконена на његово место од стране цара сутрадан, пропратили су чланцима и *Борба* и *Политика*, са нарочитим нагласком на информацију да је цар Хаиле Селасије поверио новом премијеру задатак да састави нову владу. Ово је био преседан у политичкој пракси Етиопије будући да је до тада цар сам именовао министре. Цар је, такође, по хитном поступку повећао плате војницима и истовремено им наредио да се врате у касарне и обављају своје дужности. Поред свега овога, Хаиле Селасије је именовао новог начелника генералштаба и министра одбране.³⁴

Вести са прве конференције за штампу новог премијера одржане пар дана касније пренела је *Борба* у чланку објављеном 2. марта. Енделкачу Маконен је том приликом истакао да ужива подршку оружаних снага и додао да ће војска још извесно време управљати земљом након чега ће се вратити у касарне, што само говори о озбиљности деловања војног покрета. Премијер је, такође, обавестио присутне и да су војници

---

³¹ Радомир Личина, „Побуна у Асмари“, *Борба*, 2.март 1974, 3

³² Душан Микља, „Бескрвна али пресудна побуна“, *НИН*, 10.март 1974, 29.

³³ Ђорђе Раденковић, „Изненађени лав“, *Политика*, 10.март 1974, 2.

³⁴ „Хаиле Селасије позвао армију да се врати у касарне“, *Политика*, 1.март 1974, 3.

ухапсили одређени број министара из претходне владе. У исто време док је Маконен држао конференцију, студенти су мирно протествовали изражавајући неповерење новом премијеру. Захтевали су слободу штампе, нове политичке партије и давање земље сељацима који је обрађују, нове парламентарне изборе и да дотле државом управља војна влада.³⁵ Исти часопис у чланку објављеном сутрадан, истакао је занимљивост да су, у овом почетном стадијуму Етиопске револуције, једино студенти, као најрадикалнији политички чинилац у том тренутку, јавно истакли какве промене очекују у политичком, социјалном и економском животу Етиопије.³⁶ Иако је сам Маконен себе називао „човеком реформи“, неспореди њихову неопходност, на поменутој конференцији за штампу изјавио је да захтеви радикалних елемената, мислећи овде на студенте, премашују могућности земље. Тако термин „реформа“ добија различито тумачење код различитих политичких кругова.

Како је Д. Микља у свом чланку од 10.3.1974 објављеном у *НИН*-у тврдио, решење се налазило у рукама оних који стоје између две непомирљиве групације - цара, особе која је и даље неприкосновена у политичком животу Етиопије и која свакако има највећи ауторитет у земљи и војске која показује приврженост Хаилу Селасију, али у исто показује своју моћ и жељу да учествује у судбоносним збивањима у држави.³⁷

Влада је готово у потпуности испунила захеве војника за бољом платом, што можемо прочитати у *Борби*, а након што је Маконен обећао и свеобухватне друштвене и економске реформе у држави, војска полако почиње да се враћа у касарне.³⁸ На томе се није стало - Хаиле Селасије, свестан да уступци војсци по питању плата нису довољни, наговестио је уставну реформу са инересантном, магловитом формулацијом, која је привукла пажњу наших штампаних медија, наиме, наговештена реформа би требало да удовољи захтевима за демократизацију система власти, али да се притом задрже „тековине прошлости“.³⁹ Велизар Савић ће, пишући након детронизације Х. Селасија о његовом ставу по питању реформи, изнети мишљење да је власт цара умногоме почивала на етиопској цркви и земљопоседницима, и да је код Хаила Селасија, иако није зазирао од

---

³⁵ „Војска подржава нову владу“, *Борба*, 2.март 1974, 3.

³⁶ „Војска се повлачи у касарне“, *Борба*, 3.март 1974, 2.

³⁷ Душан Микља, „Бескрвна али пресудна побуна“, *НИН*, 10.март 1974, 29.

³⁸ „Војска се повлачи у касарне“, *Борба*, 3.март 1974, 2.

³⁹ „Хаиле Селасије наговестио уставне реформе“, *Политика*, 6.март 1974, 1.

модернизације, постојала некаква „непрелазна граница“ и да остарели монарх није имао храбрости да сече грану на којој седи.⁴⁰

Премијер Маконен је, у жељи да даље релаксира потенцијално експлозивну ситуацију у земљи, дао изјаву АФП, а коју је пренела *Борба*, да се залаже за слободу медија и да „штампа треба да буде мост између народа и владе“, притом тражећи од новинара да истинито преносе вести о будућим акцијама владе.⁴¹Промену у односу власти према слободи говора могла се уочити у јавном иступању помоћника министра информисања. Тегење Јетешаворк, заложиио за слободу штампе, говорећи притом да се Етиопљани морају навићи да толеришу гледишта против владе. Укључујући, притом, озбиљне оптужбе да су министри прошлог кабинета владе углавном водили рачуна само о томе како да се обогате. Оно што је нарочито привукло пажњу дописника из Етиопије јесте чињеница да је изјава поменутог помоћника министра објављена у „Етиопијан Хералду“, часопису који је важио за полузванично гласило етиопске владе и који, занимљиво, није објавио вест да су се у Адис Абеби уопште догодиле демонстрације у фебруару- демонстрације које нису биле тајна за било кога у Етиопији.⁴²

Док се војска привремено умирена повећањем плате, радници, окупљени око Конфедерације синдиката етиопских радника, припремали су се за генерални штрајк. Они су тражили повећање минималне дневнице на 3 долара, промену радничког законодавства и право на синдикално организовање у јавним предузећима (телекомуникације, водовод...). У чланку објављеном у *Политици* изражена је сумња да ће доћи до компромиса узимајући у обзир чињеницу да је државни буџет већ оптерећен повишицима војсци, али уз опаску да из добро обавештених извора долазе информације да нови премијер Маконен ужива подршку војске чиме би му била олакшан пут да се ухвати у коштац са тешком финансијском ситуацијом у земљи.⁴³

До штрајка, као што су страни медији антиципирани, долази и ова дешавања налазе места и у нашим новинама. Југословенска штампа је била заинтересована за положај етиопских радника, што је и очекивано имајући у виду да је СФРЈ социјалистичка земља.

---

⁴⁰ Велизар Савић, „Цар и фолксваген“, *НИН*, 29.септембар 1974, 45.

⁴¹ „Влада ће дозболити слободу штампе“, *Борба*, 7.март 1974, 2.

⁴² „Радници траже корените демократске промене“, *Политика*, 6.март 1974, 2.

⁴³ „Влада покушава да спречи штрајк“, *Политика*, 7.март1974, 3.

Иако Етиопија није била индустријски развијена нити је број радника био нарочито велик (испод 100.000), њихови проблеми и борба за боље услове подробно су описивани у београдским дневницима и часописима који су се бавили међународном политиком, а од страних агенција овим провлемом се нарочито бавио совјетски ТАСС.

До споразума, ипак, долази и влада, суочена са економским крахом, позитивно одговара на свих 16 радничких захтева. Појединости овог споразума нису познате, али у *Борби* се могло прочитати да су радници тражили, између осталог, повећање минималне зараде и побољшање услова живота.⁴⁴

Занимљиво је видети какав је био положај и држање Хаила Селасија у овој ситуацији кроз писање стране и домаће штампе. Треба прво напоменути да у овом тренутку побуне демонстранти- студенти и штрајкачи, не протестују против цара. Протести су углавном били уперени против бивше и актуелне владе и сводили су се на захтеве за моменталним побољшањем услова живота. У домаћим, али и западним штампаним медијима Хаиле Селасије је углавном фигурирао као особа која стоји између две супротстављене струје у етиопском друштву- револуционарне, која захтева хитне реформе у друштвеном, економском и политичком животу земље и традиционалне, која се трудила да ограничи промене изнуђене грађанском, али пре свега војном побуном. Чини се да је и сам цар допринео таквој перцепцији. За време штрајка који је трајао од 6. до 10. марта Селасије је у свом двору непрекидно примао представнике појединих удружења богатијих грађана који су од цара тражили да заустави штрајк који ће, по њиховим речима економски уништити Етиопију, истовремено изјављујући лојалност владару као инкарнацији националног духа и ауторитета.⁴⁵ Са друге стране, *Борба* и *Политика* су преносиле изјаве Хаила Селасија у којима се он јасно опредељује за реформе које би требало да буду у интересу обичних грађана. Тако се могла прочитати у *Борби* 12.марта изјава цара да је наложио измену устава у интересу веће економске ефикасности и већег учешћа народа у развоју земље, као и порука: „захтеви нашег народа и његове жеље диктираће убудуће став монарха у Етиопији“, чиме је имплицирано да то до тада није био случај и да је за тренутну ситуацију одговоран „неко“ други. У исто време цар најављује

---

⁴⁴ „Окончан четвородневни штрајк у Етиопији“, *Борба*, 11.март 1974, 2.

⁴⁵ „Влада и синдикати близу споразума“, *Борба*, 9.март 1974, 2.

промене у владиној финансијској политици и води консултације са слојевима који су животно заинтересовани да до промена не дође.⁴⁶

Интересантно виђење ситуације у којој се нашла Маконенова влада средином марта 74-е године даје швајцарски часопис „Zurcher Zeitung“ у чланку који је пренела *Политика* 20.марта. По њима, револт није био усаглашена, планирана акција, већ ланац реакција изазван различитим мотивима. Такође, сматрали су да немири, иако су спласнули, неће престати, јер је влада у том тренутку испољила слабост, а монархов ауторитет је доведен у питање. Новинар швајцарског часописа изразио је на крају наду да ће „веома угледан „Јудејски лав“ успети да те протесте усмери у правцу мирног прогреса за свој народ“, чиме се потврђује општеприхваћен став светске јавности да само Хаиле Селасије може спречити да Етиопија потоне у хаос.⁴⁷

У *Политици* су се могле прочитати и вести из *Етиопијан Хералда* у коме новинари блиски владајућим круговима окривљују феудализам, корупцију и аграрни систем за тренутне недаће у земљи, називајући их „монструозним оковима напретка“ етиопског народа. Могао се прочитати и позив да се феудализам укине и да се земља подели сељацима, дакле, све оно што је народ желео да чује. Испоставиће се, то није оставило жељени утисак на народ, али је навело новинаре *Политике* да помисле да је Маконен изгледа решен да у реформама иде веома далеко, уз напомену да је Хаиле Селасије пошао тим путем још 1966.год. али да није успео да спроведе реформе због отпора у парламенту.⁴⁸ Ова реченица је својеврсни парадокс и извештавању југословенских новина будући да је у скоро сваком чланку наглашавано да је цар апсолутни владар, а да је парламент само форма.

Главно питање непосредне етиопске будућности, по писању Ђ. Раденковића јесте- „да ли су повучени потези довољни и колика је заправо снага покренуте лавине?“⁴⁹

---

⁴⁶ „Предстоји промена устава“, *Политика*, 13.март 1974, 4.

⁴⁷ „Превирање у Етиопији“, *Политика*, 20.март 1974, 4.

⁴⁸ „Аграрна реформа приоритетан проблем“, *Политика*, 16.март 1974.

⁴⁹ Ђорђе Раденковић, „Изненађени лав“, *Политика*, 10.март 1974, 2.

1.3 ВОЈСКА КАО КЉУЧНИ ПОЛИТИЧКИ ФАКТОР У ЗЕМЉИ

Кратко затишје у политичком животу Етиопије, постигнуто захваљујући спремности владе на уступке према незадовољним слојевима друштва, прекинуто је још истог месеца. До поновног комешања у армији долази већ крајем марта када војници заузимају положаје око радио станице у Адис Абеби и истовремено опкољавају ваздухопловну базу у Дебре Зеиту.⁵⁰ Нису били познати узроци овакве акције, али да је у питању било нешто озбиљно сазнало се 1.априла када се нацији обратио начелник генералштаба и министар одбране- Абије Абебе, који је саопштио да је осујећен покушај државног удара. Није речено ко су завереници, нити колико их има, већ само да су ухапшени и да им је циљ био изазивање грађанског рата и сукоба између цивила и војске, док су стварне тежње армије ред и мир.⁵¹ Овакве вести више су изазивале конфузију код посматрача прилика у Етиопији него што су допринеле расветљавању ситуације на „Крову Африке“ и карактеристичне су за почетну фазу војног пуча. Постојала је општа претпоставка да војска не делује спонтано, али није било доказа како би се поткрепила таква тврдња.

Већ 9.априла долази до нове акције војске када припадници Треће дивизије заузимају радио станицу у Харару. О овом покрету војске, домаћи медији доносе више информација, јер су војници ове војне формације искористили радио станицу да изнесу своје захтеве јасно и гласно. Наиме, војници су истакли да њихова акција никако није уперена против актуелних власти већ против чињенице да се многи корумпирани функционери још увек налазе на својим позицијама. Такође, затражили су смену заменика начелника генералштаба, генерала Бакедање који је већ истог дана поднео оставку.⁵²

Дан након што су посланици у парламенту одбили да саслушају говор премијера из Етиопије стижу вести о, како је то *Политика* окарактерисала, најмасовнијим демонстрацијама у Адис Абеби од почетка године, који су јако уздрмали крхку политичку ситуацију у Етиопији. Протести су захватили и најситније ћелије етиопске привреде и

---

⁵⁰ „Радио станица у Адис Абеби под надзором војске“, *Политика*, 26. Март 1974, 3.

⁵¹ „Осујећен државни удар у Етиопији“, *Борба*, 2. април 1974, 2.

⁵² „Војска заузела радио станицу у Харару“, *Политика*, 9.април 1974, 3.

друштва. Протествовали су запослени у приватним предузећима и јавним службама, штрајковали су железничари, болнице, запослени у финансијским институцијама и царини и комуналним службама, радници у приватним предузећима... У први мах, остало је нејасно, како за стране тако и југословенске медије, шта је тачно био окидач за демонстрације, али су захтевима незадовољника наши штампани медији детаљније писали. Демонстранти су, између осталог, захтевали смену већег броја функционера за које се сматрало да су корумпирани и на тај начин добрим делом одговорни за тешку ситуацију у земљи. Између осталих, тражена је и смена градоначелника Адис Абебе. Такође радници, како јавних тако и приватних предузећа, захтевали су смене у менаџментима својих фирми и веће плате.⁵³ Протести су успели, јер је сутрадан смењен градоначелник престонице, који је по мишљењу демонстраната злоупотребио свој положај, а такође услишени су и захтеви радника за сменама арогантних и корумпираних директора предузећа и јавних служби.⁵⁴ Сутрадан су поново одржани мирнији протести у Адис Абеби, али се у *Борби* могло прочитати да на овим, за разлику од демонстрација одржаних претходног дана, нису узвикиване паролe против владе већ су људи једноставно протествовали због лоших животних услова.⁵⁵

Одговор на питање зашто су се протести упорно настављали, иако је влада излазила у сусрет већини захтева незадовољних грађана може се наћи у чланку Ђорђа Раденковића објављеном у *Политици* још док су протести били у пуном јеку – једноставно, дубина незадовољства надмашује извршене промене. Сви дотадашњи потреси: бунт Треће дивизије у Харару, талас штрајкова, непослушност посланика, демонстрације пред царском палатом, по Раденковићевој оцени, имају двоструке мотиве-жеља да се одмах побољшају услови широких народних маса и брже, конкретније мере против функционера оптужених за корупцију. Протести су се упорно понављали, сматра аутор овог текста, јер је тадашњи политички естаблишмент у потпуности изгубио кредибилитет. Раденковић је такође сматрао да цар мора да убрза прелаз са просвећеног апсолутизма на модерније методе управљања и да свој ауторитет оштрије одвоји од крупних грешака досадашњих извршилаца његове воље.⁵⁶ Овај Раденковићев закључак је

⁵³ „Демонстрације у Адис Абеби“, *Борба*, 12.април 1974, 2.

⁵⁴ „У Адис Абеби као у кошници“, *Политика*, 13.април 1974, 4.

⁵⁵ „Демонстрације у Адис Абеби“, *Борба*, 14.април 1974, 2.

⁵⁶ „Етиопски немири и њихово значење“, *Политика*, 14.април 1974, 2.

јако интересантан јер се из њега увиђамо да је аутор свестан Селасијеве апсолутне власти, такође и да сматра да су политичке, економске и социјалне прилике у Етиопији лоше и да се систем мора мењати, али одговорност за такву ситуацију у потпуности пребацује на бирократе и функционере које је сам цар поставио, док се одговорност монарха, огледа у томе што се није јаче дистанцирао од „извршилаца његове воље“, како их Ђорђе Раденковић сам назива.

За етиопску владу нарочито отежавајућу околност представљала је чињеница да се незадовољство јавило и у финансијским институцијама – пореској управи и царини где су службеници захтевали смену функционера. Штрајк цариника и порезника значио је немогућност испуњавања обавеза претходно преузетих према војсци и радницима. Ситуација се заострила до те мере да је сам цар морао да упути апел народу да прекине са штрајковима како би се ситуација нормализовала.⁵⁷ Са друге стране, распламсавају се протести и штрајкови студената, железничара, таксиста, шофера, радника у телекомуникацијама... Унутрашњи саобраћај у Етиопији бива паралисан што доприноси драматичном стању привреде, већ начете дугим штрајковима. Суочен са оваквом ситуацијом и премијер Маконен је упозорио да Етиопији прети привредна катастрофа. Он је апеловао на запослене у државним службама да не штрајкују како би започете реформе могле да се изведу до краја, а од војске и полиције затражио да се стара о реду и миру на етиопским улицама.⁵⁸ Уместо разумевања и помоћи у циљу спречавања даљих штрајкова, „Политика“ преноси вест АФП-а да је Маконен добио претње војске да ће интервенисати уколико се не издају налози за хапшење чланова бивше владе које армија оптужује за корупцију и богаћење на рачун народа. Премијер је то сместа и учинио, уплашен састанком са војницима Четврте дивизије, стациониране у Адис Абеби, чији припадници очигледно нису имали много респекта за председника царске владе.⁵⁹

Влада, суочена са незадовољством свих друштвених слојева и у трци са временом, чини потезе како би повратила бар мало поверења и увела ред у држави. Одобрива је законски пројекат о формирању комисије за испитивање корупције. Комисија је добила изузетно широка овлашћења. Имала је право да покрене истрагу против сваког

---

⁵⁷ „Апел цара Селасја радницима и народу“, *Борба*, 15.април 1974, 2.

⁵⁸ „Обрачун штрајкача и полиције у граду Диредави“, *Политика*, 18.април 1974, 4.

⁵⁹ „Армија прети интервенцијом“, *Политика*, 18.април 1974, .

службеника- без изузетака. Поред ових мера, влада је затражила и помоћ оружаних снага као би извела земљу из економске и политичке кризе, истичући притом разоран утицај штрајкова на Етиопију.⁶⁰

За расветљавање прилика које су претходиле преузимању доминантне улоге у етиопском друштву од стране оружаних снага, нарочито су значајни чланци Ђорђа Раденковића, објављени у *Политици* априла `74-е године. У чланку, насловљеном као „Четири правца гнева“, Раденковић износи тврдњу да Хаиле Селасије несумњиво жели да спроведе реформе, али је у трци са временом. Цар и премијер Маконен покушавају да умире ситуацију највама корених реформи и обрачуна са корупцијом, али су те намере онемогућене бројним штрајковима етиопских грађана који су паралисали државу. По писању поменутог аутора штрајкови смењују једни друге, а за државу су нарочито драматични штрајкови запослених у јавним службама, нарочито оних у саобраћају и финансијским институцијама. Стању напетости доприносило је и држање војске. Из истог чланка сазнајемо да од четири дивизије етиопске војске, три су учествовале у побунама у различитим тренуцима. Народном незадовољству са почетка априла управо су претходила комешања у војсци у Дебре Зеиту и Харару. По први пут у београдским штампаним медијима, у овом чланку могло се прочитати и да постоје индиције да у оружаним снагама Етиопије делује некаква моћна „илегална хијерархија“, са којом највиша цивилна и војна администрација преговара са изразитом обазривошћу. Што се тиче захтева који незадовољни грађани упућују влади и цару, Раденковић их сврстава у три групе чија симултаност, по њему, осликава суштину етиопске кризе. Пре свега ту су захтеви за моменталним побољшањем животних и радних услова. Такође тражи се и брже преузимање оштрих мера према члановима бивше владе, оптужене за корупцију и немарност. На крају, захтевају се корените реформе, без икаквог оклевања, које је по мишљењима многих грађана, Маконенова влада показала. Међутим, Раденковић сматра да је највећи хендикеп владе Енделкачуа Маконена, и поред свих најављених реформи и хапшења непопуларних функционера, тај што је поверење грађана истрошено а проблеми „еруптивно згуснути“. Главни изазов Маконеновој влади, па и власти Хаила Селасија, за ког је аутор чланка још једном поновио тврдњу да је искрено предан реформама, јесте трка са временом. У закључку чланка, аутор је изразио наду да ће се далекосежне реформе брже

---

⁶⁰ „Притворен бивши премијер“, *Борба*, 20.април 1974, 2.

и одлучније спровести и да ће тада Етиопија стећи „ново спокојство у откривеном самопоуздању“.⁶¹ У овом тренутку, дакле, приметно је да су у Југославији свесни тога да су Етиопији неопходне реформе, али и да би било пожељно да се те промене спроведу под патронатом цара као провереног пријатеља који неће одступити од политике несврстаности.са друге стране, са пажњом се гледало на реакције САД као стране која је заинтересована за прилике у Етиопији и која има средстава којим би могла да утиче на њих, а за које је доказала да се не либи да користи.

Већ следећих дана можемо да пратимо о београдским дневницима да је армија отпочела своју акцију. Прво су на улице изашле патроле 4.дивизије, стациониране у престоници Етиопије. Недуго затим су ухапшени и одведени на непознату локацију претходно конфинирани министри бивше владе, док је било индиција да су и неки функционери актуелне власти били ухапшени. Сви медији, било етиопски било страни, који су се бавили етиопском кризом, пренели су и информацију да је цар одобрио сва хапшења, али свима је било очигледно да цар није имао утицаја на дешавања већ се је једноставно стављен пред свршен чин.⁶² У исто време, војска издаје саопштење народу у коме га позива да пружи шансу влади премијера Маконена у спровођењу реформи и наређује да се са владом мора сарађивати у очувању законитости и реда.⁶³

Крајем априла „илегална хијерархија“ унутар војске званично се представила јавности као „Комитет за мирну еволуцију“. Вести о конференцији за штампу до тада непознате организације унутар етиопске војске јавила је југословенска новинска агенција Танјуг, а пренеле су *Политика* и *Борба*. Као председник „Комитета“, представљен је пуковник Тесема, иако је мишљење присутних новинара било да је овај официр само истурена личност док се праве вође крију у сенци због сопствене безбедности. Састав комитета остао је непознат, што се неће променити још дуго времена, али оно што је нашим новинарима било уочљиво јесте да је поред пуковника на конференцији седео подофицир што је довело до закључка да ова организација није ограничена само на официрски кор. Ни политичка оријентација „новооткривене“ организације није била утврђена. Опште мишљење југословенских новинара у том тренутку је било да је Комитет

---

⁶¹ Ђорђе Раденковић, „Четири правца гнева“, *Политика*, 20. Април 1974, 2.

⁶² „Војска ухапсила чланове бивше владе“, *Политика*, 27.април 1974, 5.

⁶³ „Похапшени бивши министри“, *Борба*, 28.април 1974, 2.

за мирну еволуцију умерена струја у армији и да ће ускоро доћи до стабилизације, томе у прилог говорио је и сам назив ове организације. У свом говору пред новинарима, одржаном у седишту Четврте дивизије, Тесема је нагласио да је војска против непотребних демонстрација и штрајкова, нарочито у јавним службама. Уочљиво нашим новинарима је било и да је однос цара и војске прожет узајамним поштовањем – војска не дира цара, а он се приклања њеним захтевима укључујући онај о хапшењу бивших министара.⁶⁴

Одлучност војске да своје намере спроведе до краја могла се ускоро видети у вестима које из Етиопије јавља Танјуг а преносе поменути дневници *Борба* и *Политика*. Наиме, већ почетком маја оружане снаге онемогућавају низ штрајкова у виталним јавним службама. То постижу хапшењем синдикалних вођа и „преговорима“ са штрајкачима, притом претећи укидањем синдиката. Истовремено, супротно обећањима цару, под оптужбама за корупцију наставља да хапси бивше и актуелне државне функционере, укључујући и неке блиске сараднике цара. Притом, уочено је да приликом неких јавних манифестација упадљиво изостављање империјалних атрибута Хаила Селасија, уз изражавање сумње да ово може бити случајност.⁶⁵

У Политици се могла прочитати и констатација, уз благу дозу одобравања, да је деловање армије усмерено на стабилизацију прилика и уклањање корумпираних функционера и у том смислу јасно је стављено до знања да војска неће трпети никакве нереде и штрајкове. Нагласак је стављен и на информацију да се функционери хапсе одлучно и без дискреције, чак и пред страним новинарима у сред бела дана у ексклузивним хотелима.⁶⁶

Акције војске, логично, изазвале су реакцију оних који су се нашли на удару. Прва је реаговала Етиопска Синдикална конфедерација, позивајући своје чланство да буде спремно на акцију уколико би се покушало распуштање синдиката. У саопштењу, које је пренео Танјуг, синдикалне вође су одговориле армији да одбијају да се покоре било каквим претњама и застрашивању. Додајући да радници не могу бити „жртвени јарци“ због општег метежа у земљи.⁶⁷ Са друге стране, цар Хаиле Селасије је апеловао на

---

⁶⁴ „Одлучност војске“, *Борба*, 29.април 1974, 2.

⁶⁵ „Војска преузима доминантну улогу“, *Политика*, 3.мај 1974, 5.

⁶⁶ „Војска прогласила штрајкове и демонстрације нелегалним“, *Политика*, 4.мај 1974, 4.

⁶⁷ „Угрожен опстанак синдиката“, *Борба*, 5.мај 1974, 2.

етиопску армију тражећи од ње да пружи доказе дисциплине, како је рекао, у тренуцима када Етиопији прети опасност од дезинтеграције и када разни агитатори прете да дискредитују досадашње реформе и разједине етиопско друштво.⁶⁸ Међутим, даље од оштрих саопштења није се ишло ни синдикатима ни цару Селасију који, је крајем истог месеца због бројних хапшења министара чак морао да реконструише владу.

Занимљив опис постепеног успона оружаних снага Етиопије као доминантног политичког чиниоца у земљи даје југословенски дописник из Етиопије Душан Микља. У чланку који је пренела *Борба* Микља описује, између осталог и живот обичних грађана на „Крову Африке“ у тренутку великих промена које су се десиле у овој афричкој држави, напомињући да се он није много променио од почетка грађанских демонстрација у фебруару исте године. Са друге стране, описујући тајновитост у којој се решавају најбитнија питања у Етиопији говори да се најважнија збивања догађају „испод површине, где река понорница круни темеље друштвеног живота“. Војска по казивању овог новинара, присутног на терену, повлачи потезе који од ње чине доминантну снагу и методично уклања све који би на неки начин могли да је угрозе. Аутор такође обавештава да, упркос непрестаном заклињању на верност цару, оружане снаге хапсећи његове сараднике сужавају тако основу царске власти. Као индикативни пример стварног држања војске према остарелом цару, Микља наводи већ поменуто изостављање империјалних атрибута у јавним манифестацијама. Ипак, по мишљењу Душана Микље, војска није спремна да уђе у отворену конфронтацију са двором због опште претпоставке да ће наоружани сељаци, за које је Хаиле Селасије још увек митска личност, у том случају прискочити цару у помоћ. Хапшењем високих функционера које је на та места поставио сам цар, војска је полако урушавала ауторитет и власт цара. На крају, закључује овај аутор, и сам цар има сопствене границе преко којих неће прећи, притом напомињући да је Хаиле Селасије два пута за кратко време „силазио у народ“ што треба протумачити као поруку војсци о царској неповредивости. Стога треба, по Микљи, очекивати компромис између ова два ауторитета јер ни једном ни другом не одговара отворени сукоб.⁶⁹

---

⁶⁸ „Армија мора пружити доказе дисциплине“, *Политика*, 7.мај 1974, 4.

⁶⁹ Душан Микља, „Војници и свечари“, *Борба*, 10.мај 1974, 3.

2. ДЕТРОНИЗАЦИЈА

2.1 СИСТЕМАТСКО УРУШАВАЊЕ ЦАРСКЕ ВЛАСТИ

Након затишја које је уследило у политичком животу Етиопије, а самим тим и у извештавању југословенских медија о етиопској кризи, почетком јула долази до нових потреса.

Период без битнијих вести везаних за ову афричку државу у београдским штампаним медијима, прекидају извештаји о новој активности војске, која се огледала у хапшењу великог броја истакнутих личности Етиопије. Непосредан повод за акцију армије, како сазнајемо из чланака *Борбе* и *Политике*, била је иницијатива једног броја посланика етиопског парламента да се из притвора пуне ухапшени министри бивше владе. Армија је такву иницијативу протумачила као покушај, како је наведено у *Борби*, стабилизације конзервативних снага.⁷⁰ За кратко време ухапшен је велики број утицајних људи етиопског друштва. Поред поменутих посланика, ухапшени су и шеф полиције безбедности – Соломон Кедир, министри правде и одбране, командант Друге дивизије етиопске војске, истакнути привредници и администратори. Међутим, на јавност, али и стране посматраче најјачи утисак оставила су хапшења царевог унука и бившег команданта морнарице Искандера Десте и председника крунског саветника Асратеа Каса. Рас Асрате Каса је био најистакнутији аристократа у Етиопији и један од претендента њен престо, као такав сматран је за недодирљивог. Био је председник Крунског савета, личног царевог већа које је фугурирало као највиши орган монархове власти.

Нова дешавања у Етиопији су, очекивано, изазивали и пажњу западних медија, чије су чланке наши листови често преносили. За ову тему занимљиво је писање *Њу Јорк Тајмса*, које је пренела *Политика*. Новинари овог америчког листа су дешавања у јулу описивали као последњу фазу војне побуне која траје 4. месеца, а чији је циљ спровођење

---

⁷⁰ „Армија саставила листу нове владе“, *Борба*, 3. јул 1974, 2.

суштинских реформи у Етиопији. У истом чланку приметно је да се незадовољници у редовима етиопске војске отворено називају устаницима.⁷¹ У другом чланку истог часописа, који је *Политика* пренела сутрадан, догађаји и Етиопији се називају „тихим државним ударом“, где војска постепено изолује цара, заклањајући се иза заклетве лојалности.⁷²

Када су наши медији у питању Драгослав Ранчић се у свом чланку „Фаза свакодневице“ слаже са оценом изнетом у Њу Јорк Тајмсу да војска покушава да изолује цара, али уз коментар да, иако је Селасијева политичка моћ сужена умногоме, његов ауторитет је остао неокрњен. Однос снага у Етиопији је такав да ће, по мишљењу овог аутора, ствари у овој афричкој држави пре кренути путем либерализације уз цареву сагласност, него ка преврату. Ранчић је у свом чланку поновио и претпоставку, карактеристичну за југословенске, али и стране медије, који су описивали прилике у Етиопији, да ће покушај детронизације Хаила Селасија изазвати грађански рат у коме би наоружане сељачке масе стале на страну цара, а против војске.⁷³

Дописник Танјуга, Душан Микља, јављао је да се, судећи по броју ухапшених и њиховом месту које су заузимали у етиопском друштву, у Етиопији руши читава структура власти. Нарочито је истакао хапшење раса Асратеа Касе као неугодно за Хаила Селасија. Сматрало се да је он последња нада конзервативних слојева етиопског друштва и једини који може угрозити војни покрет. Према обавештењима која је имао Микља, анонимно руководство војног покрета било је састављено махом од капетана и мајора, па је претпоставио да су ови млађи официри вероватније и радикалнији. Оваква његова констатација умногоме се разликује од претходних претпоставки југословенских медија да Координационим комитетом оружаних снага руководи умерена струја у армији.⁷⁴

Парадоксалну ситуацију да вести које стижу из Етиопије, иако редовне, не доприносе да сложене политичке прилике у овом древном царству буду јасније истицао је новинар *Борбе* Радомир Личина. По писању овог југословенског новинара у Етиопији је јасно само то да се војска, иако њени планови и мотиви нису познати у том тренутку, неће

⁷¹ „Армија стеже обруч око Адис Абебе“, *Политика*, 4. јул 1974, 3.

⁷² „Армија изолује цара“, *Политика*, 5. јул 1974, 3.

⁷³ Драгослав Ранчић, „Фаза свакодневице“, *Политика*, 7. јул 1974, 2.

⁷⁴ Душан Микља, „Са царем, али како“, *НИН*, 7. јул 1974, 47.

задовољити постигнутим. На мети армије нашле су се све оне „кочнице“, како их Личина сам назива, које су спречавале Менелика и Хаила Селасија да у држави спроведу суштинске промене услова живота који су, овакви какви јесу, карактеристични за средњи век. Мишљење овог новинара је, дакле, да су ова два поменућа монарха били спремни на промене, али су у томе онемогућени. Као „кочничаре“ је Личина идентификовао етиопске феудалце, за које каже да су увек спремни на побуну против цара и коптску цркву.⁷⁵

Извештаји Танјуга које су преносили *Борба* и *Политика*, доносили су вести да су се хапшења у Етиопији наставила са несмањеном упорношћу, а дописници ове југословенске агенције јављали су да, такозвани, обичан свет, акције армије прима без много узбуђења, као нормалан ток обећане борбе против корупције.⁷⁶ На промену свести и односа грађана према аристократији, према писању дописника Душана Микље, пресудни утицај имало је хапшење чланова бивше владе и оптужба против њих за злочиначко занемаривање обавеза према сопственом народу. Ова мера, према његовом мишљењу, имала је дубоко социјално и револуционарно значење јер је откривала корумпираност – не толико бивших министара, колико владајуће класе којој су припадали. Тако је психолошки припремљена атмосфера за неминовни следећи корак- хапшење феудалаца под оптужбом за пљачкашко богаћење. Тиме је утицај старих феудалаца на сељаштво нестало, а претпоставке да би неки од њих могли да покрену своје приватне војске, под изговором одбране престола, показале су се као неосноване. Услед тога, револуционарне промене у Етиопији одвијају се без крвопролића.⁷⁷

Новонасталу ситуацију у Етиопији Координациони комитет користи за самоуверено иступање саопштењем да се војници неће вратити у касарне све док не спроведу своју мисију до краја. Што је у београдским штампаним медијима позитивно оцењено као нова потврда одлучности армије. Њихов циљ, по сопственим речима, је да обезбеде народна права и изнуде реформе.⁷⁸

У *Политици* је објављен извештај дописника Танјуга, у ком се нашла и оцена о томе како војни покрет доживљава своју улогу у етиопском друштву. Према поменутом

---

⁷⁵ Радомир личина, „Етиопска Искушења“, *Борба*, 8. Јул 1974, 3.

⁷⁶ „Други талас Хапшења“, *Политика*, 10. јул 1974, 2.

⁷⁷ Душан Микља, „Тиха револуција“, *Борба*, 30. август 1974, 3.

⁷⁸ „Потврда одлучности армије“, *Борба*, 17. јул 1974, 3.

извештају војска не жели место у Маконеновој влади, нити жели да образује своју владу, једноставно, чланови Координационог комитета сматрају да је њихов покрет изнад владе, они не желе промену владе, већ промену система.⁷⁹ Оваква ситуација довешће до тога да цивили у влади постепено губе власт и почну да делују само као административни помоћници неидентификованих чланова војног комитета, о чему је писао *Њу Јорк Тајмс* у чланку који је пренела и *Политика*.⁸⁰

У тренутку када војска задобија неограничену моћ у Етиопији „питање свих питања“ постаје: какав је однос Хаила Селасија и Координационог комитета оружаних снага Етиопије? Односно, да ли цар прихвата одлуке војних власти добровољно или су му наметнуте? Ову тему обрађивао је Душан Микља у свом чланку „Етиопске енигме“, који је објављен у *Борби* 20.јула 1974.године. Овај дописник, који је био присутан у Етиопији за време трајања већег дела етиопске кризе, преноси да један део етиопске јавности и страних посматрача сматра да је цар искористио акције војника како би се обрачунао са својим непријатељима у редовима аристократије, чији је, по њиховом схватању, био таоц. Подсећајући, притом да је Хаиле Селасије лично веома храбар и да сигурно не би прихватио нешто што му није по вољи. Међутим, Микља побија њихово мишљење чињеницом да, и када би прихватили тезу да међу ухапшенима има царевих непријатеља, хапшење припадника владајуће класе, објективно, сужава и основу царске моћи. Хаиле Селасије, према томе, нема много избора, узимајући у обзир усамљеност и изолованост у којој се нашао, закључује Микља.⁸¹

Одговор на горепоменуто питање дао је сам Координациони комитет, у августу 1974.године када Комитет све директније напада ауторитет цара тако што хапси људе из његовог окружења и сараднике и тако што укида његове канцеларије. За кратко време у августу су се смењивале вести, дан за даном, у београдским новинама о хапшењу већине царевих сарадника укључујући и његовог личног ризничара, ађутанта и команданта телесне гарде, након чега Хаиле Селасије остаје готово сам у палати. Поред хапшења људи блиских Хаилу Селасију, војска је вршила притисак на цара и у институционалном смислу. Тако је „Политика“ 16.августа објавила вест да је Координациони комитет оружаних снага

⁷⁹ „Војска жели промену система“, *Политика*, 12.јул 1974, 4.

⁸⁰ „Војни комитет све више преузима власт“, *Политика*, 27.август 1974, 3.

⁸¹ Душан Микља, „Етиопске енигме“, *Борба*, 20.јул 1974, 3.

преузео контролу над маршалатом двора. Овим потезом војска је онемогућила цара да доноси одлуке без сагласности војног покрета, јер је улога маршалата била та да преноси царева наређења нижим органима власти.⁸² Већ сутрадан у истим дневним новинама пренета је вест да су распуштена још три важна органа царске власти: Крунски савет, Војни савет и Специјални суд, који је доносио пресуде на поступке које би покренуо сам цар. Резултат оваквог деловања војске, а уједно и закључак чланка, лишавање је Хаила Селасија фактичке власти.⁸³ Ситуацију у којој се хапсе сарадници Хаила Селасија, а његове канцеларија укидају, дописник из Етиопије Душан Микља описује као „тиху револуцију“ у којој војска разграђује империјалне темеље тако да цар може опстати, али царевина не.⁸⁴

Са друге стране, новинар *Политике* Ђорђе Раденковић истицао је да су одлуке Координационог комитета оружаних снага прекретница у етиопској кризи и да ствари неће остати онакве какве су биле након укидања царских полуга власти. Последице оваквог деловања војске, по његовој оцени, осетиће се тек у времену које је долазило. Раденковић је предвиђао да ће у Етиопији уследити прелазак на модерније, уставније облике владања, као и енергично чишћење од коруптивних обичаја и „инерције неспособности“. Овакав став може се протумачити као јасна критика претходног начина вођења политике у Етиопији, а у истом маниру је написан и закључак овог чланка: „По свему судећи, једна од најстаријих држава света осетила је да је куцнуо последњи час за подмлађивање њених појмова, установа и односа.“⁸⁵

И када је ова фаза етиопске кризе у питању, *Политика* је наставила праксу да преноси писање *Њу Јорк Тајмса* о овој теми. Овај амерички часопис поставио је питање да ли ће војска потиснути цара, сада када је практично завладала Етиопијом. По њима цар неће бити свргнут, јер је симбол Етиопије, упркос томе што неки млађи официри заговарају детронизацију.⁸⁶

---

⁸² „Маршалат двора под контролом координационог комитета оружаних снага“, *Политика*, 16. август 1974, 4.

⁸³ „Распуштена три важна органа“, *Политика*, 17. август 1974, 3.

⁸⁴ Д. Микља, „Тиха револуција“, *Борба*, 30. август 1974, 3.

⁸⁵ Ђ. Раденковић, „Дуго вруће лето“, *Политика*, 18. август 1974.

⁸⁶ „Цар остаје симболично на престолу“, *Политика*, 21. август 1974, 6.

Већ у августу можемо приметити у београдским штампаним медијима све отворенију критику економског привређивања, социјалног устројства и дотадашњег начина владавине у Етиопији, а индикативно је да је томе претходио састанак југословенског амбасадора Војиновића са новим начелником етиопског генералштаба-Аманом Андомом.⁸⁷ У томе предњачи чланак Мирјане Радошевић, у ком је са одобравањем описивала велике промене у етиопском друштву. У том чланку, објављеном у *Политици* 23. августа, горе поменута новинарка пише да Етиопија доживљава „лековите потресе под незадрживим дејством еволутивних промена“. Деловање војног покрета аутор чланка доживљава као „безболни пуч који је скинуо многе тајне са легендом обавијене етиопске цивилизације“. У закључку М. Радошевић са усхићењем предвиђа да би доношење новог устава требало да роди „нову Етиопију“ у којој би биле блаже социјалне неједнакости, где би постојало право на удруживање, слобода говора, независност судова...⁸⁸

Положај Хаила Селасија, у околностим где бива лишаван свих полућа власти, описао је В. Благојевић у свом чланку који је објављен у *НИН*-у. По његовом писању Хаиле Селасије је остао потпуно сам у својој палати, након што су представници Врховног савета безбедности, како их Благојевић назива, похапсили све царева сараднике, пријатеље и рођаке. Селасије се, по мишљењу овог новинара *НИН*-а, сагласио са свим захтевима војних власти, јер је, наводно, схватио да су земљи неопходне реформе. Мање наивна констатација је да је цар прихватио уставну реформу, јер она предвиђа неповредивост личности владара, па ће тако Хаиле Селасије бити поштеђен неприлика у којима су се нашли његови сарадници. На крају, Благојевић је закључио да су промене логичан епилог драматичних збивања, који потресају Етиопију од фебруара, исто тако и неопходне за земљу која претендује да се отараси неправде, корупције и да гарантује слободу, равноправност и нормалан живот.⁸⁹

---

⁸⁷ „Амбасадор Војиновић разговарао са генералом Андомом“, *Политика*, 17. Јул 1974, 5.

⁸⁸ М. Радошевић, „Потреси великих промена“, *Политика*, 23.август 1974, 5.

⁸⁹ В. Благојевић, „Усамљени цар“, *НИН*, 18.август 1974, 41.

2.2 „ЦАР ЈЕ ОТИШАО“

Деловање Координационог комитета у правцу развлашћивања цара, логично, изазвао је полемику у страним медијима о томе хоће ли Хаиле Селасије успети да се одржи на трону. По мишљењу Д. Микље, такво питање је „погрешан траг“ и указује да се Комитет прихватио много сложенијег посла него што је то обично преузимање власти и да је много мање опседнут царевом личношћу него светска штампа. Микља је пренео и информације о свом разговору са једним од чланова војног Комитета у коме је овај официр истакао да у Етиопији, за сада, има места за цара, као личности која може да послужи ка симбол националног јединства у тренутку када је Етиопија суочена са територијалним претензијама својих суседа и сепаратистичким покретом, уз напомену да се то може променити у будућности.⁹⁰

За промену односа грађана Етиопије према личности „краља краљева“ није се много чекало. Већ 4. септембра долази до демонстрација студената и грађана који су потрајали све до 11. Септембра. На овим демонстрацијама могле су се чути пароле – „обесите Тафарија“ у „Тафари лопов“, које су у себи носиле двоструку увреду јер су помињали царско грађанско име које се није употребљавало од 1930. године.⁹¹ Комитет, са друге стране, сузбија демонстрације против цара како би спречио да буде потиснут, у политичком смислу, од стране студената или синдиката, али и започиње сопствену кампању у којој систематски руши интегритет личности Хаила Селасија. Кампања је вођена путем радија и телевизије, али и лепљењем плаката на којима су приказане последице које је изазвала глад у покрајини Воло, а одмах поред и сцена са двора где цар храни своје псе из сребрних тањира. У свом саопштењу војска је оптужила цара да је злоупотребио свој положај, користећи јавне фондове у сопствене сврхе. Дакле, цар је оптужен за исте оне прекршаје због којих се већина крупних феудалаца нашла иза решетака, чиме је стављен знак једнакости између Хаила Селасија и омражених аристократа.⁹²

⁹⁰ Душан Микља, „Презапослени официри“, *НИН*, 1. септембар 1974. 41.

⁹¹ Душан Симић, „Усамљени негус“, *Политика*, 12. септембар 1974, 1.

⁹² „Све жешћи напади на цара Хаила Селасија“, *Политика*, 7. септембар 1974, 1.

Политика је објавила интересантан чланак туниског часописа *Jeune Afrique* само два дана пред свргавање Хаила Селасија. У чланку се најотвореније расправљало о томе какве би последице изазвало свргавање етиопског цара, притом говорећи о овом проблему као неминовности. Новинари овог листа отворено називају Х. Селасија „непребродивом препреком реформама“ која прети да „замрзне реформе“. По њиховом мишљењу, етиопски цар би учинио услугу својој земљи уколико би сам абдицирао или још боље - прихватио да игра репрезентативну, споредну улогу у животу Етиопије, јер би збацивање Х. Селасија од стране војске, чије чланове са симпатијама и одобравањем називају најпрогресивнијим снагама у Етиопији, олакшало евентуално стварање коалиције свих непријатеља промена у овој афричкој држави.⁹³ Преношење оваквог чланка неког страног часописа у кључном тренутку етиопске кризе може се схватити и као избегавање наших новинара да сами кажу оно што је већ тада, чини се, неизбежно. После опсежне медијске кампање војног Комитета против личности цара, постало је очигледно да Хаиле Селасије неће моћи да остане на трону након што је темељно дискредитован. Ово је створило чудну атмосферу за писање наших новинара јер је Хаиле Селасије уживао неподељене симпатије како државног врха СФРЈ, тако и јавности. Чак су и новинари били изразито благонаклони према личности остарелог цара. Са друге стране, лоше стране његове владавине изашле су на видело током лета 1974. Године и постало је очигледно да су темељите промене у Етиопији постале „насушна потреба“. Планиране реформе и прокламовани циљеви војног покрета изазивали су одушевљење код југословенских новинара са своје стране, а о самом Комитету и начину његовог деловања писало се веома похвално и са одобравањем. Коначно, свргавање цара ослободиће притиска југословенске новинаре који ће од тог тренутка писати о Координационом комитету оружаних снага Етиопије на начин на који су писали и о Аљендеу, Сихануку, Северном Вијетнаму... али са разликом да се о њима супротстављеном политичком фактору- Хаилу Селасију, неће писати у потпуно негативном контексту већ као трагичној личности која и поред свих грешака свакако има заслуге за Етиопију.

До детронизације Хаила Селасија долази 12. септембра 1974, сам догађај није био изненађење за светске медије, тим пре што је у етиопској штампи данима пред свргнуће истицана потреба за променом уређења, а личност самог цара у потпуности

---

⁹³ „Полагано под контролом војника“, *Политика*, 11. септембар 1974, 5.

демистификована и дискредитована. Југословенски медији су, такође, прихватили збацивање цара као неминовност, описујући Селасијев грех као падање на историјском задатку бржег економско-друштвеног развоја и превазилажења заосталости, уз напомену да када се на таквим испитима пада, пада се без права на поправни.⁹⁴ Божидар Дикић, описујући у свом чланку какву је реакцију етиопске јавности изазвала вест о свргавању цара, каже да је време за промену толико сазрело да нико у Етиопији није помакао прстом да преокрет заустави. У наставку текста Дикић озбиљно мења тон када говори о Селасију у односу на временску дистанцу од само десетак дана, пишући да је жудња да се заустави глад и народу врати његов новац јача од страхопоштовања пред човеком који је себе називао „братом Исусовим“, а чији је благајник открио након хапшења да су милиони долара депоновани у страним банкама док су хиљаде људи умирале од глади у Етиопији. Дикић истиче да је управо царско одбијање да врати новац наплаћен од народа из швајцарских банака послужило као повод за свргавање, уз, наравно, оптужбе за корупцију и злоупотребу положаја за лично богаћење. По мишљењу овог новинара, оног тренутка када је Хаиле Селасије одбио да врати народни новац уз изговор да је то оставио свом потомству – покидала се нит на којој је почивала легенда о негусу.⁹⁵

Као разлоге за свргавање Хаила Селасија, београдски штампани медији наводили су, поред царског одбијања да врати новац из швајцарских банака, тешке услове живота обичних грађана изазване заосталим друштвено-економским приликама у Етиопији, за које цар, по њиховом мишљењу, није до краја одговоран. Велизар Савић у свом чланку писао да је нестрпљење грађана у погледу модернизације земље довело до свргнућа цара. Хаиле Селасије је, како то Савић види, схватао потребу за реформама, али их је спроводио обазриво и дозирао до оног тренутка када се нашао у улози беспомоћног, усамљеног човека који се нашао између чекића и наковња- моћних феудалаца и прогресивних снага.⁹⁶

Занимљиво је да наши медији нису значајније писали о једном од главних разлога за детронизацију Хаила Селасија кроз читаво трајање војне побуне. Наиме, приликом саопштавања прокламације о свргавању самом цару од стране чланова Комитета, као једни од главних разлога су истакнути његова старост, ментална и физичка исцрпљеност услед

---

⁹⁴ Зоран Жујовић, „После четири деценије“, *Политика*, 15. септембар 1974, 2.

⁹⁵ Божидар Дикић, „Етиопија тражи себе“, *Политика*, 16. септембар 1974, 1.

⁹⁶ Велизар Савић, „Цар је отишао“, *НИН*, 15. септембар 1974, 45.

којих не може да ваљано обавља дужност цара. Да ови разлози нису пука формалност и жеља да се оправда чин детронизације говоре и разна сведочанства царевих блиских сарадника или пријатеља о стању Хаила Селасија пар година пред свргавање, која су нашла место у каснијој литератури која се бавила војним пучем у Етиопији. Па тако имамо сведочења Аклилу Хабте Волда, дугогодишњег и омраженог премијера Етиопије, да колико год се о неком проблему претходно расправљало на састанцима на којима је присуствовао цар, увек се морало почети отпочетка. Дешавало се, чак, да остарели цар не препозна министре које је сам поставио или уважене госте из иностранства као, на пример, заирског диктатора Мобутуа. Значајно је и сведочење америчког адвоката и дугогодишњег Селасијевог пријатеља- Цона Спенсера, који је у својим мемоарима описао сусрет са етиопским царем који се догодио почетком 1974. године, говорећи да је било очигледно да монархово ментално здравље опада и да рапидно тоне у сенилност.⁹⁷

Могућност да етиопски суверен последњих година своје владавине није могао да битније утиче на политичке прилике у земљи, делимично би објасниле парадоксалну чињеницу коју истиче Душан Симић- да човек који је дошао на престо као велики реформатор и неко ко ће извући земљу из заосталости, са њега одлази као заточник мрака и чувар срдењевековља и феудализма.⁹⁸

Општи став југословенских новинара према Хаилу Селасију у тренуцима непосредно након његовог свргавања најбоље илуструју речи Велизара Савића који сматра да недостаци Селасијеве владавине, похлепне злоупотребе конзервативне средине на коју је он самим својим царским положајем био упућен, не треба да замраче „звездане тренутке“ његове цивилизаторске мисије. По речима овог новинара, управо је Селасије „начео“ темеље средњевековне Етиопије, које је до краја разградио војни покрет.⁹⁹

Врло брзо након збацивања београдски штампани медији губе интересовање за судбину Хаила Селасија услед нових догађаја у политичком животу Етиопије. Вести о већ прежаљеном цару уступају место информацијама о планираним реформама и прокламованим циљевима политике привремене војне владе, али и њеног неочекиваног сукоба са студентским покретом и синдикатима.

⁹⁷ М. Meredith, *The faith of Africa, a history of the continent since independence*, New York, 144.

⁹⁸ Душан Симић, „ни вечност није вечна“, *Политика*, 13. септембар 1974, 3.

⁹⁹ Велизар Савић, „Цар и фолксваген“, *НИН*, 15. септембар 1974, 45.

2.3 ИЗАЗОВИ ЗА НОВЕ ВЛАСТИ

Влада војног покрета, сада под именом Привремени војни савет, на челу са његовим председником и министром одбране, генералом Андомом, врло брзо је била суочена са бројним проблемима. Већ након само неколико дана власти војне владе, долази до студентских демонстрација на којима је захевано да се власт што пре пренесе на цивилне администраторе. Војни покрет, који у етиопској јавности постаје познат као „Дерг“, што ће касније бити општеприхваћени назив за војну власт у Етиопији до 1991. године, одлучно се обрачунао са студентским демонстрацијама спречавајући их и хапсећи студентске вође. Убрзо након овога, јавља се опозиција и у редовима синдиката, са сличним захтевима попут студентских, уз оптужбу да Дерг на место смењеног Селасијевог режима устоличава другу дикатуру и да спречавајући демонстрације и штрајкове крши људска права. И на критике синдикалне конфедерације Привремени војни савет одговорио је упозорењем да неће дозволити дестабилизацију своје власти одговарајући контраоптужбом да синдикалне вође раде у дослуху са припадницима старог режима, у чије време су постављени на своје функције.

У сукобу унутар прогресивних снага у Етиопији, југословенска штампа је отворено на страни војног покрета, на који су гледали са симпатијама још док је Хаиле Селасије био на власти. Наши новинари су са одобравањем писали о програму реформи названом „Етиопија пре свега“, у оквиру ког је најзначајнија аграрна реформа. Још веће је одушевљење код наших новинара изазивао спољно-политички програм нових власти, који је подразумевао стриктну несврстаност и подршку антиколонијализму. Са друге стране, студентски покрет је од стране југословенске штампе окарактерисан као нестрпљив, а њихови захтеви нереални. Неки аутори, попут Божидара Дикића, отишли су корак даље па су оптужили студенте да раде у дослуху са бившим режимом, појашњавајући да су већина студената деца богаташа и аристократа, па њихове демонстрације тумачи као глас у корист својих ухапшених очева.¹⁰⁰ Оваква тврдња је, може се рећи, претерана, можда чак и

---

¹⁰⁰ Божидар Дикић, „Војни савет позива народ на сарадњу“, *Политика*, 18. септембар 1974, 1.

непоштена, ако узмемо у обзир чланке објављене у београдској штампи марта исте године. Тада су студенти описивани као најрадикалнији у својим политичким захтевима, које су први дефинисали тражећи аграрну реформу, развлашћивање корумпираних функционера, слободу говора и парламентарне изборе до којих би земљом требало да управља војна влада.¹⁰¹ Дакле, оно што је већим делом Дерг и спровео у дело у септембру и за шта је од наших новинара добијао похвале. Са друге стране, у тренутку када су студенти изнели своје захтеве за реформама, које је касније војни покрет спроводио у дело, они су од стране наше штампе окарактерисани као радикални, емоционални у својим хтењима и нереални.¹⁰² Када су у питању синдикалне вође, оне су се нашле пред истим оптужбама, а тројица функционера, укључујући и председника конфедерације, били су ухапшени под оптужбом да су злоупотребили свој положај и сарађивали са американима. Ово је изазвало оштру реакцију синдикалне конфедерације која је позвала чланство на генерални штрајк. Акција синдикалног руководства, ипак, није успела, јер се чланство није одазвало, а неки грански синдикати су већ претходно отказали послушност кровној организацији.

Док се Привремени војни савет релативно лако обрачунао са опозиционим групама, далеко већи проблем за нове власти у Етиопији представљао је еритрејски сепаратизам. Еритреја је била приобална провинција етиопског царства која се у саставу Етиопије нашла тек 1950. године као аутономна јединица, а од 1962. године јој је укинута парламент и федерални статус, након чега се распламсава борба са Еритрејским ослободилачким покретом. Еритреја је била економски најразвијенији део царства и у овој провинцији налазиле су се две најважније луке у Етиопији, па би по оцени наших новинара отцепљење значило катастрофу за Привремени војни савет, због чега се овом проблему приступило веома обазриво. Сам Аман Андом, председник војне владе, био је Еритрејац, па се претпостављало да би његово посредовање могло да приближи ставове две сукобљене стране. Међутим, након његове неуспеле мировне мисије сукоб се наставио са до тада невиђеном жестином. Сукоби у Еритреји имали су и међународни значај због географског положаја ове етиопске провинције, која се налазила на обалама Црвеног Мора, одакле се могао контролисати саобраћај кроз Суецки канал, који је управо у то време поново постао проходан, након сукоба Израела и Египта. Југословенска штампа нарочито је истицала и

---

¹⁰¹ Божидар Дикић, „Војни савет позива народ на сарадњу“, *Политика*, 18. септембар 1974, 1.

¹⁰² Душан Микља, „Бескрвна али пресудна побуна“, *НИН*, 10. март 1974, 29.

интерес САД у овом сукобу, јер се у главном граду Еритреје налазила велика и значајна америчка војна база Кагнев. Управо је амерички утицај у УН означен, у каснијој историографији, као главни „кривац“ зашто је Еритреја припала Етиопији након одласка британске привремене управе. Заузврат, Хаиле Селасије је Американцима дозволио изградњу базе Кагнев, а етиопске трупе ј послао да учествују у Корејском рату. Сукоб у Еритреји ипак није решен, упркос предузетим корацима, па су се проблеми са овом провинцијом наставили све до пада војне хунте 1991. године. Начин решавања проблема у Еритреји, по свему судећи, био је и тачка спорења у самом Дергу, где су, по писању наше штампе, сукоби кулминирали ликвидацијом Амана Андома, који се, наводно, залагао за решавање овог проблема путем преговора.

Сукоби унутар војног покрета били су убедљиво највећи изазов за нове војне власти. анонимност чланства Дерга и тајновитост у деловању ове организације учинили су немогућим да наша штампа проникне у детаље сукоба; познати су били само резултати. Било је очигледно да је постојала одређена нетрпељивост између различитих родова војске. Пре свега неспоразуми су настајали између јединица стационираних у престоници: Четврте дивизије, за коју наши новинари кажу да је центар револуционарних деловања, гарде, према којој су остале јединице биле подозриве због улоге коју су имале код претходног режима и вдухопловаца из војне базе која се налазила у близини главног града Етиопије и који су се сукобљавали са својим колегама још у раној фази војне побуне, када се на организовано деловање некакве организације у војсци само сумњало. Тачни поводи за ове међусобне сукобе наши дописници нису успели да докуче, али је нарочиту пажњу привукао догађај са краја септембра када је Аман Андом разрешен дужности начелника генералштаба. Званично саопштење Привременог Војног Савета је било да је одлука донесена на захтев самог Андома због његове презаузетости на другим дужностима које ће наставити да обавља.¹⁰³ У овакво објашњење је у Етиопији мало ко веровао, а нарочито након опозива одређеног броја генерала приликом попуњавања места упражњених након Андомовог одласка.¹⁰⁴ Нашим медијима је промакла интересантна чињеница да је опозив унапређења важио за оне генерале који су били блиски мајору Менгистуу Хаиле Мериаму, за ког се испоставило да је кључни човек Дерга и побуне од 28. фебруара. Међусобни

---

¹⁰³ „Андом напустио положај шефа генералштаба“, *Политика*, 29. септембар 1974, 2.

¹⁰⁴ Божидар Дикић, „Генерали ометају војни комитет“, *Политика*, 2. октобар 1974, 3.

сукоб двојице кључних људи војног покрета завршио се у новембру када је Андом прво разрешен дужности због, како је наведено, диктаторских склоности, а потом и ликвидиран приликом хапшења. Коначно разрешење сукоба унутар војног покрета довела је на чело војне владе млађе, радикалније официре који су се јасно определили за изградњу социјалистичког друштва у специфичним, етиопским условима. По речима новинара *Међународне Политике*, С. Михаиловића, реформе у Етиопији су почеле да се спроводе брже и одлучније од како је на чело Привременог савета дошао Тефери Бенти, што је овог новинара навело да закључи да је администрација Амана Андома, не само кочила, већ и директно саботирала остваривање прокламованих циљева. Михаиловић је своје тврдње поткрепљивао и чињеницом да је након смрти Андома дошло и до изглађивања односа са студентима и синдикатима који су пружили пуну подршку новом саставу Привременог војног савета.¹⁰⁵ Ово је драстична промена у држању наших медија, јер се до тада о Аману Андому увек писало са нескривеним симпатијама, као о „новом јаком човеку Етиопије“. Преувеличавање улоге Амана Андома у променама до којих је дошло у Етиопији, може се објаснити потребом да се идентификује особа као симбол покрета и кроз чију се личност могу посматрати новонастале промене.

Информација о смрти последњег етиопског цара 27. августа 1975. године нашла је своје место и у београдској штампи, али као вест која није завредила већу пажњу од, рецимо, вести о борбама у Еритреји или припреми прославе за годишњицу револуције. Вест о смрти бившег суверена није изазвала превелику пажњу у самој Етиопији, чему сведоче и речи дописника из Душана Микље да се за човека који је пола века био једини закон у Етиопији, Селасије се прилично нечујно „искрао из живота“.¹⁰⁶ Душица Петковић пишућу о смрти некадашњег негуса, подсећала је југословенску јавност да је фигура етиопског владара као борца за слободу остала у сећању целог света. Хаиле Селасије је, по њеним речима, током година учинио веома много за Етиопију, започете су и реализоване многе реформе, међутим, феудализам је остао нетакнут. Уз анахрони систем владавине, катастрофална глад библијских размера је, по њеном мишљењу, била та која је прелила чашу, ионако пуну незадовољства.¹⁰⁷ И на самом крају, хаиле Селасије није трпео

¹⁰⁵ S. Mihailović, „Etiopija na putu progresu“, *Međunarodna Politika*

¹⁰⁶ Душан Микља, „Умро Хаиле Селасије“, *Политика*, 28. Август 1975, 3.

¹⁰⁷ Душица Петковић, „Умро Хаиле Селасије“, *Борба*, 28. Август 1975, 2.

значајније критике од стране наших новинара, већ је представљан као реформатор који је поставио темеље модерне Етиопије, али није довољно брзо и одлучно спровео преко потребне друштвено-економске и политичке реформе. Напоменуто је и да је Хаиле Селасије био поборник мирољубиве коегзистенције међу државама са различитим друштвеним уређењем као иполитике несврстаности. Чињеница да је Селасије био савезник САД и умногоме зависио од њихове војне и економске помоћи, није променило углавном позитивну слику етиопског цара код наших новинара.

Оно што је давало трагичну димензију цареве смрти, по мишљењу Д. Микље, јесте усамљеност у којој је провео последње дане свог живота. Како овај дописник напомиње Селасија су напустили сви пријатељи, а народ га је заборавио, па се Микљи учинило да је смрт последњег етиопског владара више узбудила стране новинаре неголи етиопску јавност.¹⁰⁸ Ништа боље Хаиле Селасије није прошао ни код својих дојучерашњих пријатеља у државном врху СФРЈ који су се суздржавали од коментарисања промена које су настале у Етиопији, па се тако нису оглашавали поводом смрти човека који је важио за великог пријатеља Југославије. Јосип Броз Тито се Етиопије дотакао тек толико да честита Теферију Бентију годишњицу револуције која је детронизовала његовог личног пријатеља и саборца из времена Другог светског рата- који је преминуо само пар недеља пре тога, наизглед заборављен, а у ствари непожељан након што је ореол борца за слободу постао недовољан да прикрије немарност према својим поданицима. Слично је Селасије прошао и у самој Африци где је једино председник Габона својевремено понудио азил свргнутом цару као великом Африканцу, говорећи пророчки да ни један војни пуч није донео економски бољитак народу, па да то неће ни етиопски.¹⁰⁹

---

¹⁰⁸ Душан Микља, „Умро Хаиле Селасије“, *Политика*, 28. Август 1975, 3.

¹⁰⁹ „Председник Габона нуди азил Хаиле Селасију“, *Политика*, 14. Септембар 1974, 1.

ЗАКЉУЧАК

Политичке промене у Етиопији 1974. године изазвале су велику пажњу југословенске штампе. Пре свега, разлог томе јесу и односи две земље, за које се могло рећи да су пријатељски. Обе земље су у Другом светском рату претрпеле фашистичку инвазију, а два лидера су у свету препознати као аутентичне вође земаља трећег света и перјанице политике несврстаности. Ово је створило привидну сличност између две државе која се могла огледати само по питањима спољне политике. Са друге стране, промене које су се дешавале у овој афричкој земљи ишле су у корак са југословенским виђењем како ствари треба да стоје у погледу спољне и унутрашње политике. Војни покрет је, стога, од старта позитивно оцењен у београдској штампи управо због прокламованих циљева и залагања. Секуларизам, аграрна реформа, радничко законодавство, национализација, једнакост- све су то идеали за које су се залагали југословенска јавност и политичко руководство. Дobar део разлога зашто је Хаиле Селасије тако брзо „заборављен“ од стране југословенске штампе, лежи у чињеници да је на власт у Етиопији дошао подобнији политички фактор од једног монарха. Ипак, након што су током трајања кризе из Етиопије стизале узнемирујуће вести о условима живота тамошњег становништва, за које су поједини западни новинари знали да кажу да су најгори на свету, требало је некако оправдати некадашњег великог пријатеља СФРЈ и Јосипа Броза. Зато су као главни кривци за такво стање ствари у Етиопији проказани аристократија и црква- увек погодни идеолошки непријатељи, док је улога цара релативизована. Па је тако Хаиле Селасије често бивао правдан неспретним формулацијама, а често су у истом тексту доношени дијаметрално супротни закључци. Ипак, поред ових мера које су имале за задатак да у ствари оправдају благонаклон однос политичког руководства СФРЈ према човеку ког би, у неком другом случају, оптужили за експлоататора и злочинца, приметно је у југословенској штампи и дистанцирање домаћег политичког естаблишмента од Хаила Селасија. Како је у етиопској јавности слика Хаила Селасија као митолошке личности почела да бива демистификована услед бројних афера које су избијале на видело, сличан

процес одвијао се и у Југославији. Фигура Хаила Селасија као борца за слободу и покретача реформи, ипак, остала је, донекле, нетакнута.

Етиопска револуција и њени циљеви прокламовани 1974. и 1975. године, наишли су на одушевљење југословенске штампе и званичних кругова, али када су у питању њени домети- мора се приметити да су остали ограничени. Не могу се оспорити достигнућа као што су раскид са заосталим друштвено-економским односима и ослобађање сељака из феудалних окова. Аграрна реформа решила је вековне проблеме сељака који су коначно постали власници земље коју обрађују. Економско стање већине становништва, ипак, није се битније променило, што се може рећи и за политичке слободу- апсолутистичку монархију заменила је војна диктатура. Такође, повлашћени положај Амхара донекле се задржао и то ће бити један од главних проблема који ће коначно довести до пада војне хунте 1991. године. Комплексан проблем Еритреје је остао нерешен будући да разлози за сепаратизам у овој провинцији нису били везани за проблеме за које се очекивало да буду решени револуцијом. Најзад, највећи проблем Етиопије- глад, није дугорочно решен. Суша која је погодила Етиопију од 1983. до 1985. показала је да су нови системи управљања државом подједнако подложни махинацијама као и режим свргнутог Хаила Селасија. Незајажљиве аристократе који су помоћ предвиђену за ублажавање последица суша користили за лично богаћење почетком 70-их, заменили су господари рата који су међународну помоћ користили за оснаживање својих сепаратистичких покрета и диктатор који је спречавао да се иста помоћ допреми до најугроженијих како би ослабио своје политичке опоненте чиме су идеје Етиопске револуције дискредитоване.

Извори

Изабрани чланци: *Борба, НИН, Међународна политика, Политика*

Литература

Gleijeses, Piero, *Conflicting Missions. Havana, Washington and Africa 1959-1976*, University of North Carolina Press 2002.

Dušan Milja, *Etiopija: od imperije do revolucije*, Beograd 1977.

Ivan Iveković, *Afrika u borbi za drugu nezavisnost*, Zagreb 1990.

Od Arne Vestad, *Globalni Hladni rat: intervencije u Trećem svetu i oblikovanje našeg doba*, Beograd 2008.

Mladen Gavrilović, *Ratni plamenovi roga Afrike*, Opatija 1979.

Martin Meredith, *Fate of Africa. A history of the continent since independence*, New York 2005.

Nada Švob-Đokić, *Etiopija*, Beograd 1976.

Reid, Richard, *History of modern Affrica*, London 2012.

Westad, Odd Arne, Leffler, Melvin P, *Cambridge History of the Cold War*, vol 1-2, Cambridge University Press 2010.